

IRODALMI
MŰVÉSZETI
ÉS
HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Paksi Tükör

XIII. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM, 2006 JÚNIUSA

ÍZELÍTŐ

A Paksi Hírnök történeté-
nek második szakasza

“Egy laikus olvasó”
holokausztról írt gondolata

Költői est a Prelátusban

Paksi költők versei

Szilágyi Domokos

Újabb előrelépés

Kimondható-e a végtelen?

Bemutakozás: Julia Schiff

A Paksi Hírnök történetének második szakasza

A Népújság 1991. február 21-ei számában "Milyen lesz a Paksi Hírnök?" címmel közölt riportot László-Kovács Gyula frissen kinevezett főszerkesztővel. A riporter azon kérdésére, hogy tetszett-e a régi Hírnök, az új főszerkesztő így válaszolt: „Összességében tetszett. Véleményem szerint jó színvonalú lap volt, s ezzel fel is adta a leckét nekem, hiszen nyilván mindenki azt várja, hogy ezentúl még jobb legyen. Hibájának azt tartottam, hogy egy kicsit a múltba révedő, helytörténeti jellegű lap volt, s emiatt egy viszonylag szűk rétegnek szólt. Persze sokan éppen ezért szerették és ragaszkodtak hozzá.

Terveid szerint milyen lesz ezután - Az előbbiből következik, hogy szélesebb réteghez kell szólnia, vagyis közéleti lapot szeretnék csinálni. A város hiányolta a Hírnökből a fiatalosabb, izmosabb gondolatokat, ezt most pótolni kell. Nagyon fontosnak tartom a rovatrendszer bevezetését, hogy az olvasó mindig tudja, hogy mit, hol talál. Például a művészetnek, a kulturális életnek szánok egy önálló rovatot, ahol nemcsak paksi események vagy paksi alkotók kaphatnak helyet, hanem a klaszikusok is."

A Paksi Hírnök következő száma 1991. március 13-án jelent meg, amelyben "Szerkesztői levél" címmel az új főszerkesztő az alábbiakat írja: "A lap nem szűnt meg: élni akar. Élni akar, hiszen egy formálódó korszak hívta létre, amelyben a helyét kereső ember identitástudata évekre száműzve volt a szellemi életből. Ilyenkor egy folyóirat indítása, szolgálat: megfelelő alázatot feltételez, s hitet a szóban. Persze önmagában a hit és az alázat kevés a lapindításhoz, mégis egy orgánumot első sorban az tart fenn, hogy befogadható-e vagy sem. Nem esztétikai értelemben, hanem egyszerűen, az olvasó megtalálja-e a számára fontos ismereteket. Nyilván ez értelmezés kérdése is. Azonban engedjük meg ennek az értelmezésnek a sokszínűségét. Ezzel már azt is elárultam, hogy egy kéthetente megjelenő városi lapnak milyennek kell lennie. Mindenképpen helyhez kötöttek, ugyanakkor kitekintőnek is: abban a vonatkozásban, amit az egyre szélesedő horizont magában foglal: a lehetőséget és a vallott vidékiséget, amelyet illet sokáig megtagadni. Igaz, ehhez a magatartáshoz egy mérhetetlenül dölyfös főváros-centrikusság is hozzájárult: olyannyira, hogy konzerválta a megaláztatottságot. Ám hála az Istennek, a XX. sz. vége felé oldódtak a kötések, s most, a kilencvenes évek elején csak rajtunk fog múlni, mennyire is tudjuk megteremteni létünket polgári vagy értelmiségi szinten..."

SZÁMSZAKI ADATOK

32. 1991. március 13. III. évfolyam 2. szám, 16 oldal, felelős szerkesztő: László-Kovács Gyula, szerkesztő: Acsádi Rozália
33. 1991. március 27. III. évfolyam 3. szám, 16 oldal
34. 1991. április 10. III. évfolyam 4. szám, 16 oldal, újabb szerkesztő: Eördögh Gabriella, szerkesztőbizottság: Hortobágyiné dr. Gera Judit, Kaszás Zoltán, Kőváry László, Madács Irén, Pápai Eszter, Peterdi István, Zerza József. Felelős kiadó: Bor Imre polgármester
35. 1991. április 24. III. évfolyam 5. szám, 16 oldal, újabb szerkesztőségi tagok: Rósa Géza és E. Tamás Attila
36. 1991. május 8. III. évfolyam 6. szám, 16 oldal
37. 1991. május 22. III. évfolyam 7. szám, 16 oldal, Hortobágyiné dr. Gera Judit már nem szerkesztőbizottsági tag
38. 1991. június 5. III. évfolyam 8. szám, 16 oldal, Eördögh Gabriella már nem szerkesztő
39. 1991. június 19. III. évfolyam 9. szám, 16 oldal, Pápai Eszter szerkesztő lett, Szarka József pedig szerkesztőbizottsági tag
40. 1991. július 3. III. évfolyam 10. szám, 16 oldal

41. 1991. július 17. III. évfolyam 11. szám, 16 oldal, E. Tamás Attila már nem szerkesztőbizottsági tag, Katonáné Szalai Irén új szerk.biz.tag
42. 1991. július 31. III. évfolyam 12. szám, 16 oldal
43. 1991. augusztus 14. III. évfolyam 13. szám, 16 oldal
44. 1991. augusztus 28. III. évfolyam 14. szám, 16 oldal, új szerk. biz. tagok: Kuti Horváth György és Tihanyi Ferenc. Kilép a szerk. biz.-ból: Kőváry László
45. 1991. szeptember 11. III. évfolyam 15. szám, 16 oldal
46. 1991. szeptember 25. III. évfolyam 16. szám, 16 oldal
47. 1991. október 9. III. évfolyam 17. szám, 16 oldal
48. 1991. október 23. III. évfolyam 18. szám, 16 oldal
49. 1991. november 6. III. évfolyam 19. szám, 16 oldal
50. 1991. november 20. III. évfolyam 20. szám, 16 oldal, Rósa Géza már nem szerk. tag, és H. Nagy Júlia szerk. tag lesz.
51. 1991. december 4. III. évfolyam 21. szám, 16 oldal
52. 1991. december 18. III. évfolyam 22. szám, 16 oldal
53. 1992. január 1. IV. évfolyam, 1. szám, 16 oldal
54. 1992. január 15. IV. évfolyam, 2. szám, 16 oldal
55. 1992. január 29. IV. évfolyam 3. szám, 16 oldal, Dalos Endre szerk. tag lesz
56. 1992. február 12. IV. évfolyam 4. szám, 16 oldal
57. 1992. február 26. IV. évfolyam 5. szám, 16 oldal
58. 1992. március 11. IV. évfolyam 6. szám, 16 oldal
59. 1992. március 25. IV. évfolyam 7. szám, 16 oldal
60. 1992. április 8. IV. évfolyam 8. szám, 16 oldal, április 6-án László-Kovács Gyulát felmentik beosztásából, és Gutai István lesz a megbízott szerkesztő
61. 1992. április 22. IV. évfolyam, 9. szám, 16 oldal, mb. szerkesztő: Gutai István, olvasószerkesztő: Acsádi Rozália, munkatársak: Dalos Endre, H. Nagy Júlia, Hencz János, Kaszás Zoltán, Katonáné Szalai Irén, Peterdi István, Pápai Eszter és Zerza József
62. 1992. május 6. IV. évfolyam 10. szám, 16 oldal, Acsádi Rozália már nem olvasószerkesztő
63. 1992. május 20. IV. évfolyam 11. szám, 16 oldal
64. 1992. június 3. IV. évfolyam 12. szám, 16 oldal
65. 1992. június 17. IV. évfolyam 13. szám, 16 oldal
66. 1992. július 1. IV. évfolyam 14. szám, 16 oldal
67. 1992. július 15. IV. évfolyam 15. szám, 16 oldal, tartalomjegyzék-melléklet 1989-1991, 8 oldal, Gutai Istvánné összeállítása
68. 1992. július 29. IV. évfolyam, 16. szám, 16 oldal, Gutai István főszerkesztő lett, szerkesztő: Oláh Zoltán
69. 1992. augusztus 12. IV. évfolyam 17. szám, 16 oldal
70. 1992. aug. 26. IV. évfolyam 18. szám, 16 oldal
71. 1992. szeptember 9. IV. évfolyam 19. szám, 16 oldal
72. 1992. szeptember 23. IV. évfolyam 20. szám, 16 oldal
73. 1992. október 7. IV. évfolyam, 21. szám, 16 oldal
74. 1992. október 21. IV. évfolyam 22. szám, 16 oldal, H. Nagy Júlia már nem munkatárs
75. 1992. november 4. IV. évfolyam 23. szám, 16 oldal
76. 1992. november 18. IV. évfolyam 24. szám, 16 oldal
77. 1992. december 2. IV. évfolyam 25. szám, 16 oldal
78. 1992. december 16. IV. évfolyam 26. szám, 16 oldal
79. 1992. december 30. IV. évfolyam 27. szám, 16 oldal
80. 1993. január 13. V. évfolyam 1. szám, 16 oldal és 4 oldalas tartalomjegyzék 1992, Gutai Istvánné összeállítása
81. 1993. január 27. V. évfolyam 2. szám, 16 oldal
82. 1993. február 10. V. évfolyam 3. szám, 16 oldal
83. 1993. február 24. V. évfolyam 4. szám, 16 oldal
84. 1993. március 10. V. évfolyam 5. szám, 16 oldal

85. 1993. március 24. V. évfolyam 6. szám, 16 oldal
 86. 1993. április 7. V. évfolyam 7. szám, 16 oldal
 87. 1993. április 21. V. évfolyam 8. szám, 16 oldal
 88. 1993. május 5. V. évfolyam 9. szám, 16 oldal
 89. 1993. május 19. V. évfolyam 10. szám, 16 oldal + 4 oldal irodalmi-művészeti melléklet + 2 oldal előfizetési felhívás és a Tavaszi Fesztivál programja
 90. 1993. június 2. V. évfolyam 11. szám, 16 oldal
 91. 1993. június 16. V. évfolyam 12. szám, 20 oldal + 4 oldalas színes melléklet, amelyet a paksi atomerőmű adott ki a Kiégett Kazetták Átmeneti Tárolójáról
 92. 1993. június 30. V. évfolyam 13. szám, 16 oldal
 93. 1993. július 14. V. évfolyam 14. szám, 16 oldal
 94. 1993. július 28. V. évfolyam 15. szám, 16 oldal, a július 29-ei Tm-i Néplapban megjelent a főszerkesztői posztra a pályázati kiírás
 95. 1993. augusztus 11. V. évfolyam 16. szám, 16 oldal
 96. 1993. augusztus 25. V. évfolyam 17. szám, 16 oldal + 4 oldal irodalmi-művészeti melléklet
 97. 1993. szeptember 8. V. évfolyam 18. szám, 16 oldal, ezt a számot még Gutai István és csapata szerkesztette

A PAKSI HÍRNÖK TÖRTÉNETÉNEK HARMADIK SZAKASZA

98. 1993. szeptember 22. V. évfolyam 19. szám, 16 oldal, Paks és a városkörnyék lapja

Főszerkesztő: Kiss G. Péter

Szerkesztő: Oláh Zoltán

Munkatársak: Dalos Endre, Eördög Gabriella, Hencz János Herczeg Ágnes, Gálosi János, Gutai István, Pápai Eszter, Szarka József és Zerza József.

A 19. szám 2. oldalán "Utószó" címmel Gutai István a következők szerint összegzi a Hírnök helyzetét és távozásának okát: "Feltűnés nélkül akartam visszavonulni, most is csak a városban szárnyra kelt mendemondák miatt szólalok meg. Saját elhatározásomból mondtam le főszerkesztői megbízatásomról, pontosabban: szeptember 1-jéig szóló kinevezésemet nem újítottam meg: csupán mint afféle régimódi ember, azt az időt, melyre szegődtem - kitöltöttem.

Bár emelkedett az előfizetők és az eladott példányok száma, ezzel a növekedéssel nem voltam elégedett. Tudom persze, hogy ennek a lap kéthetenkénti jelentkezése (is) oka lehet. Így sem az olvasónak, sem a hirdetőnek nem bizonyult elég frissnek az újság. A Hírnökben is sokat idézett Gallup-felmérés ezen kérdésére: "Ön általában hogyan, honnan szerez tudomást arról, hogy az önkormányzat milyen kérdésekkel foglalkozik, milyen döntéseket hoz?" a választók 45%-a nevezte meg a helyi újságot. Ez az eredmény is bizonyítja, hogy szükség van a városban önálló írott helyi sajtóra is, aminek szerepét nem tudja betölteni a megyei lap.

A Hírnök hetilappá alakítására tett javaslatomat az önkormányzati testület ritkán tapasztalható egyetértéssel (anélkül, hogy javaslatom háttérére kíváncsi lett volna) elutasította. A hetilap ideája egyetlen támogató szavazatot kapott, a polgármestertől.

(Öt éve, amikor a Jámbor Pál Társaság kezdeményezte helyi lap indítását, már megfogalmazódott az újság hetilappá alakítása.)

Főszerkesztőségem ideje alatt jobbra más szerzők kézírataival bíbelődtem, saját írásaimmal nem törődhettem eleget. Ez is befolyásolta döntésemet.

Gyakran hallottam működésem alatt, hogy a Paksi Hírnök a polgármesteri hivatal önálló intézménye. Jó lett volna (lenne), ha a lap működési feltételei, munkatársainak anyagi megbecsülése megközelítette volna (megközelítene) a többi önálló intézményben dolgozóké.

Ha már belekezdtem, nem fejezhetem be ezt a néhány sort anélkül, hogy ne mondjak köszönetet munkatársaimnak, a szerzőknek, a polgármesteri hivatal lapot segítő dolgozóinak, Ruskó István tervező-szerkesztőnek, Hermann Frigyes nyomdásznak, továbbá azoknak, akik üzletek-

ben, büfékben, iskolákban, az újságosstandokon árusították a lapot- és azoknak, akikért mind-
ez történt: az Olvasóknak, akik érdeklődésükkel megtisztelték és éltették a Hírnököt.

Kívánom: legyenek többen!"

99. 1993. október 6. V. évfolyam, 20. szám, 16 oldal
100. 1993. október 20. V. évfolyam 21. szám, 16 oldal
101. 1993. november 3. V. évfolyam 22. szám, 16 oldal, az impresszumban már csak a főszerkesz-
tő neve szerepel, nincs feltüntetve a munkatársak neve
102. 1993. november 17. V. évfolyam 23. szám, 16 oldal
103. 1993. december 1. V. évfolyam 24. szám, 16 oldal
104. 1993. december 15. V. évfolyam 25. szám, 16 oldal
105. 1993. december 29. V. évfolyam 26. szám, 16 oldal
106. 1994. január 12. VI. évfolyam 1. szám, 16 oldal
107. 1994. január 26. VI. évfolyam 2. szám, 16 oldal
108. 1994. február 9. VI. évfolyam 3. szám, 16 oldal
109. 1994. február 23. VI. évfolyam 4. szám, 16 oldal
110. 1994. március 9. VI. évfolyam 5. szám, 16 oldal
111. 1994. március 23. VI. évfolyam 6. szám, 16 oldal
112. 1994. április 6. VI. évfolyam 7. szám, 16 oldal
113. 1994. április 15. VI. évfolyam 8. szám, 16 oldal, ettől a számtól kezdve lett hetilap a Paksi Hír-
nök! Az impresszumban van feltüntetve a változás.
114. 1994. április 22. VI. évfolyam 9. szám, 16 oldal
115. 1994. április 29. VI. évfolyam 10. szám, 16 oldal
116. 1994. május 6. VI. évfolyam 11. szám, 16 oldal
117. 1994. május 13. VI. évfolyam 12. szám, 16 oldal
118. 1994. május 20. VI. évfolyam 13. szám, 16 oldal
119. 1994. május 27. VI. évfolyam 14. szám, 16 oldal
120. 1994. június 3. VI. évfolyam 15. szám, 16 oldal
121. 1994. június 10. VI. évfolyam 16. szám, 16 oldal
122. 1994. június 17. VI. évfolyam 17. szám, 16 oldal
123. 1994. június 24. VI. évfolyam 18. szám, 16 oldal
124. 1994. július 1. VI. évfolyam 19. szám, 16 oldal
125. 1994. július 8. VI. évfolyam 20. szám, 16 oldal
126. 1994. július 15. VI. évfolyam 21-22. szám, 16 oldal, összevont szám!
127. 1994. július 29. VI. évfolyam 23. szám, 16 oldal
128. 1994. augusztus 5. VI. évfolyam 24. szám, 16 oldal
129. 1994. augusztus 12. VI. évfolyam 25. szám, 16 oldal
130. 1994. augusztus 19. VI. évfolyam 26. szám, 16 oldal
131. 1994. augusztus 26. VI. évfolyam 27. szám, 16 oldal
132. 1994. szeptember 2. VI. évfolyam 28. szám, 16 oldal
133. 1994. szeptember 9. VI. évfolyam 29. szám, 16 oldal
134. 1994. szeptember 16. VI. évfolyam 30. szám, 16 oldal
135. 1994. szeptember 23. VI. évfolyam 31. szám, 16 oldal
136. 1994. szeptember 30. VI. évfolyam 32. szám, 16 oldal
137. 1994. október 7. VI. évfolyam 33. szám, 16 oldal
138. 1994. október 14. VI. évfolyam 34. szám, 16 oldal
139. 1994. október 21. VI. évfolyam 35. szám, 16 oldal
140. 1994. október 28. VI. évfolyam 36. szám, 16 oldal
141. 1994. november 4. VI. évfolyam 37. szám, 16 oldal
142. 1994. november 11. VI. évfolyam 38. szám, 16 oldal
143. 1994. november 18. VI. évfolyam 39. szám, 16 oldal

“Egy laikus olvasó” holokausztról írt gondolata

Nem készített volna írásra a jelzett olvasói levél, ha abban, bevezető sorainak ígérétehez híven, történeti részletek objektív pontosításáról lenne szó. A levél írója a Paksi Tükör 2005. szeptemberi számában „*Gondolatok egy Holocaust-tanulmány margójára*” címmel azt a tanulmányt vonja kritika alá, amely az említett újság 2004. novemberi számában jelent meg, és a paksi, Paks környéki deportálások történeti elemzését nyújtja.

A kritikai szándék kimondott mozgatója a tanulmány állításainak *a történelmi hitelesség kedvéért való körüljárása*, mivel – így a szerző – „*megfigyelhető, hogy némely mondat egyoldalúan általánosít, olykor téves következtetést, ok-okozati összefüggést von le.*” A levél írója néhány kiegészítő gondolat és megjegyzés hozzáfűzését ígéri, majd ekképpen folytatja: „*Bár én csak egy laikus olvasó vagyok, céлом, hogy a holokausztot a magyarországi zsidókérdés problémakörébe ágyazva vizsgáljuk és ismertesük, s ne abból kiemelve, elkülönítetten, annak deportálásban betetőző részeként.*”

E célmeghatározás azonban már itt, a kezdeteknél kételyt kelthet a vizsgálat objektivitását illetően. Első sorban még csak nem is azért, mert a „magyarországi zsidókérdés” rendkívül leterhelt, így felettébb érzékeny és pontos meghatározást igénylő kifejezése teljes természetességgel, mintegy magától értetődő vezérfonalként kerül elő.^[1] Sokkal inkább azért, mert azt sugallja: létezik olyan szempont és kontextus, melyek révén a holokauszt és a deportálások rémtettei alapvetően más megítélés alá eshetnek.

A tárgyilagossággal szembeni kételyt tovább erősíti a levél folytatása. „*Az idő kerekét visszaforgatni nem lehet, mint ahogy a társadalmi folyamatokon visszamenőlegesen változtatni sem, mindent úgy kell megismernünk és elfogadnunk, ahogy az megtörtént.*” Cáfolhatatlan a kijelentés első fele, miszerint a múlt megváltoztathatatlan, és amit tehetünk, az a pontos megisme-

rése. De mit értsünk azon, hogy a történeteket el is kell fogadnunk? Az, hogy az egyik ember ipari méretekben és hatékonysággal vagonírozza be és irtja ki a másikat, ép ésszel és erkölcsi érzéssel elfogadhatatlan. Éppen e végkifejlet elfogadhatatlansága kell, hogy a történetek pontos megismerésének hajtóerejévé válják. Mégpedig azért, mert bár a múltat valóban lehetetlen megváltoztatni, de tanulni belőle a jövőre nézve lehet, sőt szükséges.

Ilyen előzmények után következnek az ígért, konkrét történelmi kiegészítések. A vizsgálódás elfogulatlanságával és tárgyilagosságával szembeni kételyek itt masszív bizonyossággá érnek:

- a kirívóan egyoldalú megközelítés
- a nem definiált, mégis általános terminusként használt fogalmak (mindenek előtt a „magyar” és a „zsidó” alapszavak, valamint az ezekből képzett „fajmagyar”, „zsidó túltreprezentált-ság”, „keresztény magyar többség” stb. kifejezések)
- az események szelektív elősorolása (véletlenül sem esik szó például a magukat következetesen magyarnak valló, hazánk jóhírét erősítő zsidó származású tudósokról és művészekről, vagy akár csak azokról a zsidó származású hazafiakról, akik honvédő háborúban áldozták életüket Magyarorszáért)
- a szövegkörnyezetükből kiszakított, de szövegkörnyezetükkel együtt sem feltétlenül releváns idézetek (melyeknek nem ritkán kezdetük és végük sincs pontosan jelölve, így nem mindig világos, hogy valóban idézetről, esetleg parafrázisról vagy a levél írójának véleményéről van-e szó)
- a széles látókörű, dialektikus érvelés hiánya, az önkényes megállapítások és az egyértelműen ki nem mondott, csupán sejtetett végkövetkeztetések;
- valamint a mindezt betetőző aktuálpolitikai kiszólások.

Mindezek világossá teszik, hogy nem a törté-

^[1] A későbbiekben olvasható utalás – mely szerint a zsidókérdés a „társadalomban szükségszerűen fellépő etnikai, vallási és kulturális konfliktusok tisztázására irányuló erőfeszítés” – sem kielégítő a holokauszt és a deportálások súlyának háttérén, a levél folytatásának tükrében pedig egyenesen tarthatatlan.

nelmi igazság elfogulatlan oknyomozásáról van itt szó, hanem egy jól körülhatárolható prekonceptió burkolt bizonygatásáról. E prekonceptió pedig a legvisszafogottabb megfogalmazásban is így hangzik: a faji alapú megkülönböztetés igazolható, a deportálások, illetve a holokauszt megítélése pedig enyhíthető.

Sziszifuszi erőfeszítés lenne tisztázni az oldalon át húzódó fejtegetés valamennyi hiányosságát és fals következtetését. Kiváltképp viszont azért nem célszerű vitába bonyolódni vele, mert ez azt a látszatot erősítené, hogy vitaképes elképzeléssel állunk szemben. A magam részéről a levél írója – általa is előrebocsátott – laikus mivoltának tudom be az igazságtalan megállapításokat és sejtetéseket (megjegyezve bár, hogy etikai töltetű kérdésekben igazán laikus azért senki sem lehet). Egyszersmind remélem, hogy a szerző képes még újragondolni álláspontját, és megérti: nem jó a kisebb-nagyobb mértékben minden emberben ott lappangó sötét indulatokra rájátszani, sem saját lelkünkben csíholni ilyeneket. Ugyan az elégedetlenség spannolása és az ellenségkép élesztgetése mindig halló fülekre és szolgálatkész reflexekre talál, így rövid távon sikert hozhat az ebben foglalatostkodóknak, s általában sokkal könnyebb útja ez a népszerűség-szerzésnek, mint igazán tartalmas és nemes, ezért másokra is nemesítően ható gondolatokkal előállni. Ezzel együtt mindannyiunk érdeke azt kívánja, hogy a levelet ihlető szellem a palackban maradjon, a publikálási ambíciók pedig a mélyreható, igazságos és előrevívő gondolkodás síkján bontakozzanak ki.

Mindezekből kifolyólag a továbbiakban már nem kimondottan a szóban forgó levéllel foglalkozom, sokkal inkább annak a sajnos egyre elterjedtebb jelenségnek néhány sajátosságával, amelyet e levél is érzékletesen reprezentál.

Amikor például egy MTK-meccsen az ellentábor Auschwitzba induló vonatokról hadovál, az erről szóló hírek a józan többségben visszatetszést keltenek. Egyetlen szempontból azonban mégis értékelendők az ilyen jellegű megnyilvánulások: a leplezetlenségük miatt. A durva szavakban tettetés nélkül öltenek alakot az őket generáló primitív eszmék. Aki hallja ezeket, pontosan tudhatja, mivel áll szemben. Lehet velük egyetérteni vagy nem érteni egyet, de félreérteni lehetetlen őket. Ezzel szemben léteznek olyan, ugyanezeketől a primitív eszméktől hajtott meg-

nyilatkozások is, amelyek gazdái mintha szégyenlősek lennének, vagy a bátorságuk kevés ahhoz, hogy célratörően, a maguk nyers valóságában fejezzék ki az őket feszítő elképzeléseket, de az is lehetséges, hogy egyszerűen csak nem tartják elég eladhatónak a leplezetlen megjelentést. Előveszik tehát a visszafogott hangnemet, tárgyilagosságot imitálnak, tudományos (pontosabban áltudományos) mázzal vonják be mondanivalójukat, egyszerűen megpróbálják szalonképessé tenni a szalonképtelent. Az ilyen módon ostyába csomagolt szemetet pedig sokkal könnyebb megetetni a tájékozatlanabb vagy kevésbé lényeglátó többséggel, holott a lényeg ugyanaz, mint az MTK-meccsen: emberek megbélyegzése, hátrányos megkülönböztetése pusztán azért, amiről senki sem tehet: a származásuk miatt.

Elemezzük például csak egy kicsit is mélyebben a következő, első ránézésre tárgyilagos idézetet: *„A parlamenti vitákban, publicisztikai írásokban visszatérő vád volt a zsidósággal szemben, hogy a pénzkölcson, uzsora és a kereskedelem, különösen annak házaló formája, továbbá a pálinkafőzés alapvetően erkölcsstelen tevékenységek, s romlásba döntenek a magyar nemesiséget és parasztságot.”* Először is: ha egy vád visszatérő, még korántsem biztos, hogy jogos is (márpedig a gondolatmenet innét a vádakat tényekként kezelve folytatódik).

Vegyük közelebből szemügyre csupán az egyik vádat, a pálinkafőzést, és azt a képet, ami ezáltal körvonalazódik: Hunnia háborítatlan tájain rafinált pálinkafőző zsidó kezd ólálkodni. A derék magyar ember, aki különösen absztinenciájáról híres, miként az egykori indiánok, naiv jóhiszeműséggel viseltetve a tüzesvíz természete iránt, megveszi azt a gátlástalan idegentől, megissza, és romlásba dől. E sugallat nem esik messze a kutakat pestissel fertőző zsidó középkori agyrémétől. Az az infantilizmus pedig, amit az ilyen jellegű beállítások vetítenek az áldozatként feltüntetett magyarságra, nem kevésbé sérítő rájuk nézve, mint a zsidóság tekintetében az, hogy ők a felelősök az alkoholizmus társadalmi problémájáért.

Mégis, tételezzük fel, hogy minden úgy igaz, ahogy az idézett sorok sejtetik. A legnagyobb elmentmondás még csak ekkor áll elő. Ha a pálinka romlásba döntő hatása (márpedig valóban az!), akkor – sarkosan fogalmazva – miért a zsi-

dót kell betiltani, miért nem a pálinkát? Vagyis miféle törvényhozás az, amely előírja a büntett elkövetőinek körét, s a személyes elkövetéstől függetlenül szankcionálja őket ahelyett, hogy a magát a büntettet, a konkrét elkövetőket büntetné, függetlenül azok származásától?

Hasonlóan kancsal látásmód mutatható ki egy másik jellegzetes hivatkozásban is: egyes hírhedt, zsidó származású személyek, például kommunista diktátorok bűneinek általánosításában. Ez az érvelés lecsupaszítja a következő lépéseket takarja:

- 1.) Rákosi zsidó volt.
- 2.) Rákosi ártott.
- 3.) Tehát ha valaki zsidó, akkor ártalmas.

Nem szükséges a szillogizmusok szakértőjének lenni ahhoz, hogy észrevegyük a csúsztatást. Már Arisztotelész *megmondta*, hogy a logika szabályai szerint az 1-2. premisszából *nem a minden zsidó ártalmas*, hanem a *van olyan zsidó, aki ártalmas* konklúzió adódik (arra pedig még emez egyes gonosztevők esetében sincs logikailag igazolható válasz, hogy bűneik zsidó származásukból fakadnának). Egyébként meg elég csupán arra gondolni, hogy Rákosi legalább annyira kopasz is volt, mint amennyire zsidó. Következik-e ebből bármi is a kopaszságra vagy tarfejű embertársainkra nézve?

Nem folytatva a sánta érvek boncolgatását, ez az összegzés adható: A társadalmi problémákat nem lehet faji kérdéssé egyszerűsíteni – bármennyire is vonzó az az egyszerűség, amivel eme rendkívül bonyolult problémák oly módon való megoldhatósága kecsegtet, hogy egy embercsoportra mutatva jelöljük meg bajaink okát. Az önzés, a saját érdekek másokéi rovására történő érvényesítése – ami valóban minden baj oka! – nem a zsidóság sajátossága, hanem a legáltalánosabb emberi vonás. Ha a zsidókat kárhóztatók őszintén magukba néznének, ugyanazokat az alaptulajdonságokat fedeznék fel, mint amiket a zsidókban kárhóztatnak. Olyan mázsás terhe ez az egész emberiségnek s külön-külön minden egyes embernek, mely kapcsán méltán idézhető Heidegger-től, korunk egyik legnagyobb hatású gondolkodójától – ateizmusa hátterén különösen megszólító – szellemi hagyatéka: *„Már csak egy isten menthet meg bennünket.”*

E drámai szavakkal térjünk át a faji alapú megkülönböztetés szószólóinak utolsóként tár-

gyalandó jellegzetes hivatkozására: a kereszténységre. Bibliaolvasóként és -oktatóként különösen elkésérítőnek tartom, hogy kereszténynek lenni némelyek szótárában csupán annyit jelent: nem lenni zsidónak – s e meghatározás emberek sokaságánál talál hallgatólagos elfogadásra. Pedig kereszténynek lenni összehasonlíthatatlanul más, összehasonlíthatatlanul több ennél. A Biblia – mint a kereszténység ősforrása – szerint kereszténynek lenni azt jelenti: krisztusnak lenni, vagyis olyannak lenni, mint Krisztus. Krisztusról pedig a legtájékozatlanabbak is tudják, hogy senkit sem gyűlölt, még azokat sem, akik hozzásegeztek a keresztfához, és egész élete a szeretet – benne az ellenség szeretete – csodálatos bemutatása volt. Tegyük csak méltalag a kereszténység e bibliai meghatározásának fényében a manapság sűrűn hallható, keresztény jelzővel felcímkézett fogalmakat, mint például *keresztény Európa*, *keresztény civilizáció*, *keresztény kultúra*, s mindenek előtt a zsidóságtól való elhatárolódás érzékeltetésére is gyakran használt keresztény magyarság kifejezést. Vajon egy kontinenshez, civilizációhoz, kultúrához vagy nemzethez – sőt, akár valamely egyházhoz – való pusztá hozzátartozás kielégítheti-e a kereszténység krisztusi mércéjét? Mondhatja-e ezáltal bárki is: olyan vagyok, mint Jézus?

A Biblia igéi arra mutatnak, hogy a kereszténység nem civilizációk, országok vagy néptömegek viszonylatában értelmezhető, hanem az egyes emberre. Arra az emberre, aki:

– rádöbben az Isten nélküli élet kilátástalanságára

– a világunkban tapasztalható nyomorúság okát nem másokban (pl. a zsidókban) azonosítja, hanem abban az egyetemes önzésben, ami őbenne is ott ágaskodik

– mindezek nyomán személyesen kezdi keresni Istent, teljes lényével feléje fordul, és hittel elfogadja az egyetlen megoldást: a Jézus Krisztus általi megváltást és az ő követésében megvalósuló új, megtisztított életet.

A kereszténységet ilyen módon értelmezők és megélők esetében viszont nincs is többé szükség a *keresztény* címke demonstratív kitűzésére, hiszen az életük és tetteik mindennél hitelesebben tanúskodnak Krisztus-követésükről. Ők beteljesítik Jézus felhívását: *„Ti vagytok a világ világossága. Nem rejtethetik el a hegyen épített*

várost. Gyertyát sem azért gyűjtanak, hogy a véka alá, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék, és fényljék mindazoknak, akik a házban vannak. Úgy fényljék a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.” (Máté evangéliuma, 5:14-16)

Az evangélium emez egyszerű tanításainak átgondolása után bizonyára nem szükséges hosszasan magyarázni, mennyire idegen a hiteles kereszténységtől mások származáson alapuló megbélyegzése, hátrányos megkülönböztetése vagy kirekesztése, de még csak a hozzájuk való közönyös viszonyulás is. Isten „az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette” (Apostolok cselekedetei, 17:26) – hirdette Pál apostol Mózes első könyvének teremtéstörténete nyomán. Valóban, találó a mondás, miszerint két ember között nagyobb különbség van, mint két nép között. Az önzés nem etnikai, hanem etikai probléma. Legyen szó akár zsidókról, cigányokról, négekről, svábokról, (kopaszokról és dús hajúakról egyaránt), vagy éppen ró-lunk, magyarokról (nem egy országban bizony miránk is ferde szemmel néznek), mindenki jellembeli gyengesé-

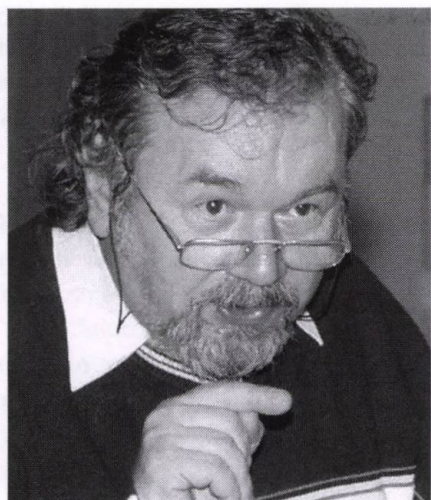
gekkel, bűnökre való hajlammal terhelt, és Isten kegyelmes megváltására szorul. „Mert nincs különbség. Mert mindnyájan vétkeztek és szűkölködnek Isten dicsősége nélkül.” (Rómaiakhoz írt levél, 3:22-23) Mindenki számára megszívlelendő tehát a Biblia következő intése, de különösen azoknak, akik kereszténységre hivatkozva minősítik le a zsidóságot: „Nyomorúság és ínség minden gonoszt cselekedő ember lelkének, zsidónak először meg görögnek.^[2] Dicsőség pedig, tisztesség és békesség minden jót cselekedőnek, zsidónak először meg görögnek. Mert nincsen Isten előtt személyválogatás.” (Rómaiakhoz írt levél, 2:9-11)

■ Prancz Zoltán

^[1]A "zsidónak először meg görögnek" kifejezés Pál apostol jellegzetes szófordulata. Azt jelenti: kivétel nélkül mindenkinek. Az apostol idején a zsidóság volt az Isten kinyilatkoztatásának, azaz a bibliai iratoknak a birtokosa, míg a görögség az általa felvirágoztatott és a hellenizáció nyomán egyetemessé tett műveltség révén a korabeli civilizált, de a kinyilatkoztatás felől tudatlan népeket, vagyis a – nem pejoratív értelemben mondott – pogányokat testesítette meg. Zsidók és görögök együtt említése tehát lényegében a világ teljes népességét takarja, és azt a máig időszerű üzenetet hordozza, hogy senkit sem szabad megkülönböztetni pusztán származása miatt.

Költői est a Prelátusban

Kis Pál István

A Pákolitz István Városi Könyvtár és a Bor-Dámák Paksi Egyesülete közös meghívására versesköteteiből tartott felolvasással egybekötött bemutatót Kis Pál István szekszárdi költő 2006. február 23-án este.

A vendégeket Tóthné Németh Irén, az egyesület elnöke köszöntötte, majd Gutai István, a könyvtár vezetője vette át a szót, aki bemutatta a költőt és alkotásait, továbbá rövid irodalmi ismertetővel bevezetést adott a rendezvényhez.

A költeményeket Tell Edit versmondó és maga Kis Pál István olvasta fel a közönségnek.

Az igen kellemes hangulatú költői est középpontjában a versorokban megörökített szőlő és bor, a líra és természetesen a nő - mint a költészet ihletője - állt.

Az este folyamán Kis Pál István a Négyszemközt az Úrral, az In Baccho et Venere (Versek a borok szerelméről és a szerelmek boráról), valamint a Mirtuszlevelek Bakkhosz szekszárdi kertjéből (Kortyadagoló időmértékek jeles alkalmakra) című kötetei nyertek bemutatást.

Kis Pál István Budapestről költözött Szekszárdra, ahol immár 23 éve él. Magyar-népművelés szakos tanár, a szekszárdi I. Béla Gimnáziumban tanít. A sajtó területén is szerzett képzettséget, így népművelőként, újságíróként, televíziósként is tevékenykedett.

A nyár

A méla csendbe ringatva a napot, kalácsot prédáló céda e léha nyár, s amit kalászom kötőjére hagytott, út porába szórja; rajongja gerlepár. Bárha a nincsnél alig adhat többet, lábunk elé szórja pazarló semmijét, parányi kegy, mit ujjá közt leperget, mégis arra vágyik bennünk a gerlelét.

A kedveshez

Lennék az álmod dajkalelkű estje, fényét párnáidra édesgető hajnal, s az, ki szívének dobogást keresve, csendjébe ölelne álmokra font karral, lennék, ki reggel becézné a pillád, madarak szavával dalom ébredneznéd, s volnék a szemed, mielőtt kinyitnád, pilládra ült álmod s titkod őre lennék.

A hús

Diófám alá
szólitott az árnyék,
asztalomon szőlő,
kovászalelt kenyér,
markomban pohár,
számotadó szándék,
hétköznapot zengek
versbe ünnepemért.
Mert hithez adja,
bármivel beérem,
bennem égi harang
porciózza csendjét,
míg nyerni méltó
jutalmát az érdem,
úgy kapja a sorsát,
benne kedve teljék.

A csendről

Égtaván a csend
dajkaszó a dalnak,
csillagragyogásba
ölel minden álmod,
rejtse bár tükrét,
titkát felleg alól
kilesem, és benne
Hold-hajóra szállók,
s vitorlát bontok,
szállongó ezüstöt,
szelíd bordalokkal
tromfolok a végre,
ha még sincs kinek
s miről énekelnem,
legyen édes dalom
csend a feledésre!

- *Mióta ír verseket, veti papírra ily formában gondolatait?*

- Az utóbbi tíz évben visszatértem a pedagóguspályára, és ennek a jegyében elevenítettem fel az ifjúkori szerelmet, a versírást, amit kb. 25 évig nem műveltem. Hogy újból verselni kezdtem, annak egyik indító oka az volt, hogy a diákokon láttam, érdemes ezzel mélyebben foglalkozni. Ha jól tanítjuk a költészetet, akkor figyelnek rá. A vers ma is hat, nincs elavult irodalom. Bizonyos dolgok háttérbe szorítják ugyan, de az igazán érdeklődő emberek a mai nap is nyitottak iránta, ami igaz diákra és felnőttre egyaránt.

- *Középiskolában tanít, olyan korú gyermekek körében, akik kifejezetten érzékenyek a világ változásaira, és hajlamosabbak arra, hogy érzéseiket, fájdalmaikat versben fejezzék ki. Kérik az Ön segítségét saját alkotásaikkal kapcsolatban?*

- Igen, de én nem erőltettem a dolgot. Nem akartam magam rákényszeríteni a gyerekekre, megvártam, amíg maguk jelentkeztek verseikkel. Ma már 10-15 diák van az iskolában, akikkel többé-kevésbé rendszeresen foglalkozom. Az elmélet megalapozását erősítjük, és gyakorlatokat végzünk. Reméljük, hogy az év végére összeáll az iskola első antológiája, amelyben a vers- és prózaíró diákok megmutatkozhatnak. Egyébként diákjaink részt vettek a Babits és József Attila irodalmi pályázatokon, és nagyon szép eredményeket értek el. Úgy tűnik érdemes velük foglalkozni.

- *Az egyik megyei terjesztésű lap hírül adta, hogy a Babits Mihály Művelődési Ház és Művészetek Háza táncteremben a szekszárdi I. Béla Gimnázium Misztériumjátékos Diákszínpada február 28-án bemutatja Kis Pál István A csoda c. verses játékát. Költői munkássága milyen alkotásokban, miként mutatkozik meg?*

- Az egyik megnyilvánulási forma, a hitelesség tükröződik vissza. Amikor a gyermeknek versformákat tanítunk, az a legjobb, ha rávesszük őket, hogy próbálják is ki azokat. Ezt pedig csak olyan tanárnak hiszik el, aki ezt maga művelni is tudja. A verseim által hitelessé váltam számukra.

Más módon nyílt lehetőségem a megmutatkozásra, amikor bekerültem egy nagy ismeretségi körbe. A Szekszárdi borok könyve c. mű szerkesztése közben találkoztam szekszárdi borászokkal, és megismerkedtem a történelmi borvidékkel és hagyományával. Úgy éreztem, tudok nekik segíteni. A Mirtuszlevelek Bakkhosz szekszárdi kertjéből című kötet tulajdonképpen bor-marketing kiadvány. A versek itt „időmértékes epigrammák a bor fogyasztásának kíséretében”. A könyv váratlan sikere ösztönzött arra, hogy további kötetekben megmutassam azt az arcomat, ami nem a borhoz kötődik. Így született a Négyszemközt az Úrral c. könyvem. A most, a Prelátusban bemutatott az In Baccho et Venere c. kötetemben visszatérek egy kicsit a borhoz, de ebben már a szerelmi, a hitvesi lírával együtt próbálok meg-

Kis Pál István
In Baccho et Venere

Versek a borok szerelméről
és a szerelmek boráról

jeleníteni. A Négyszemközt az Úrral c. kötetben megjelent a Szent Márton gregoriánuma, amit a bor-ünnepek irodalmi megalapozásához írtam. Az *In Baccho et Venere* címűben jelent meg Csoda címen a Kánai menyegző. A reménybeli negyedik kötet fődarabja egy pásztorjáték, Szőlőhegyi szatíron lesz, ami a humor oldaláról közelíti meg ezt a témát. Elmondhatom, hogy van egy misztikus, egy már-már profán és egy népi hagyományt, illetve anekdotaanyagot feldolgozó, vaskos népi humorral megírt művem. Akik a szekszárdi történelmi borvidéken rendezvényekkel foglalkoznak, (azoknak) ezekből méríteni tudnak, és egyben népszerűsíthetik is a bort. A baráti társaság kiszélesedett, és képzőművészekkel, grafikusokkal együtt dolgozunk. Olyan műalkotásokat készítünk, ahol a vers és a grafika egybekomponáltan jelenik meg. Szeretem a kísérletezést, és a kapcsolatrendszerem is úgy alakult, hogy ebben ki is tudom élni magam.

- *Hogyan fogadta a paksi bordámák meghívását?*

- Nagyon kellemes meglepetésként ért, bár számomra a borbarátokkal való találkozás nagyon ismerős, hisz szekszárdi borászokkal elég sokat járjuk az országot, és úgynevezett irodalmi borbemutatókat tartunk. Bordámákhoz még nem volt szerencsém. Két szempontból is nagyon megtisztelő volt számomra a meghívásuk. Egyik, hogy érdeklődnek a borkultúra iránt, a másik pedig, hogy ide nem a borászt, hanem a versműves költőt hívták meg. Én mégsem csak versekkel, hanem borral is jöttem. A szekszárdi borvidék egyik legjelesebb borásztól, Duzsi Tamástól hoztam kóstolót.

- *Hívták már meg előzőleg is Paksra?*

- Igen, és a meghívás a Sárgödör térrel kapcsolatos. Az egyik első szüreti rendezvényen Hány-kupát rendeztem Gutai Istvánnal együtt. Szép emlék fűz Pakshoz, kedves aranyos emberekkel találkoztam.

Jó hallani az ilyen szavakat, hogy így vélekedik Paksról és lakóiról. További szép sikereket kívánok!

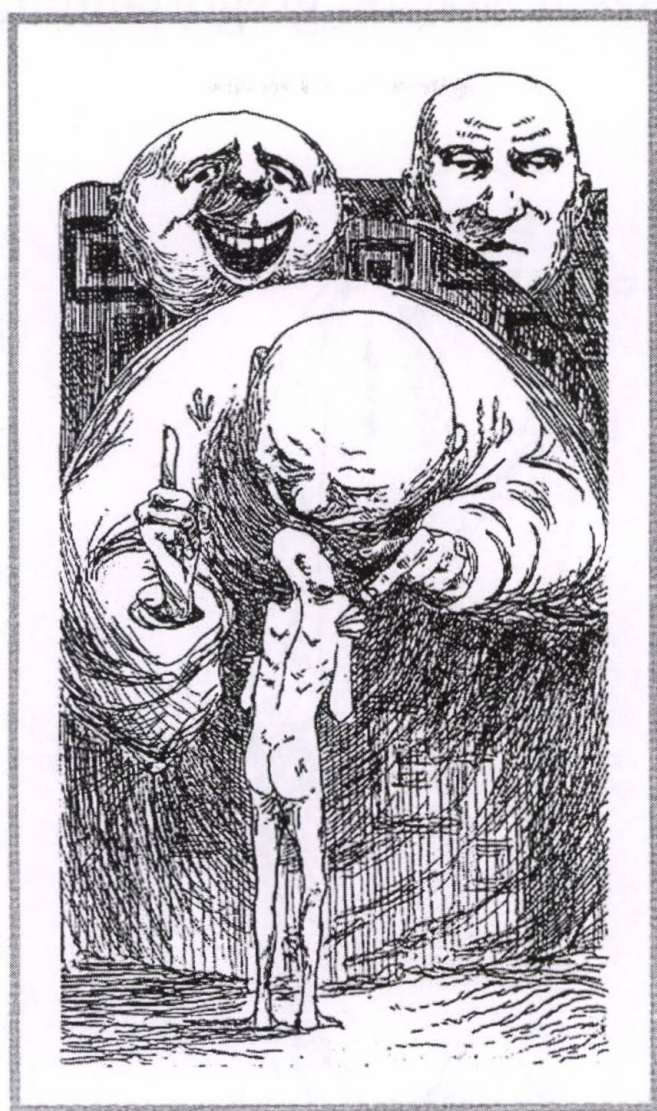
Himnusz a tisztasághoz

Szürkülök együtt a patyolat-éggel,
lucok a sors, noha saramig ér,
vagyok a hóban az odavetélt jel,
akit idővel a pocsolya mér.

Add, hogy az arcom áhítat mossa,
ráncaim árkaít csorogja hit,
harmatos hajnalok fénye rajongva
hűtse a testem nyílt-sebeit.
Rebbenő pillám fussa a szellő
álmokon ringva szunnyad a félsz
sugara Napnak legyen az első
simogatással ébredezés.

Hítvesem inget váltson a múltra,
csókot a csókra, ha ölébe vett,
ezüst hajamba éveket fonva,
küldj az időnknek fényjeleket.
Égnek a kékhez búzavirágot
adj, nekem édes, szép unokát,
fénynek ígét, ha hű tanítványok
jönnek utánam a jéghegyen át.

Óvom időm, pocsolyáktól a gyolcsom,
útra a sár fröcsögése kísér,
láz-köhögés csak a szó, ha kimondom,
nyelv-harapásom alá fut a vér.

Kis Pál István
Négyszemközt az Úrral

Szent Márton gregoriánuma

Versbe foglalt példázatok
a szolgálat szentségében
megdicsőült püspök
legendákkal teljes életéből

A GAZDA ÉS A DEÁK

*Nézd Uram! Két fiad mindjárt számba vevé hite dolgát:
Egynek a termőföld ama táalentum, mi a jussa,
Másik ekéje a penna, ha ihlete szánt a papírra,
Itt a kamat ez a bor, hát zengjen amaz epigrammát!*

HÉROSZUNK HÁRY

*Bordala élteti Hárynk, balga ki kétkedi, ráint!
 Tán hihetőbb a Homérosz, mint ki e torban a hérosz?
 Vízzel erényes az ének? Szomja zenél a tevének?
 Jó magyar ép esze jól vág, néki e bor az igazság!*

EGY PINT AZ ÖRÖKSÉGBŐL

*Jó Garaynk leleménye: az, hogy e bor bika vére,
Büszke kadarnak a dics', versbe idézte Babits,
Liszt-mise ihlete óbor, írta Piusznak a doktor,
S mind, amit őriz e pint, most a szemedbe kacsint.*

SZENT MÁRTON NAPIJÁRA

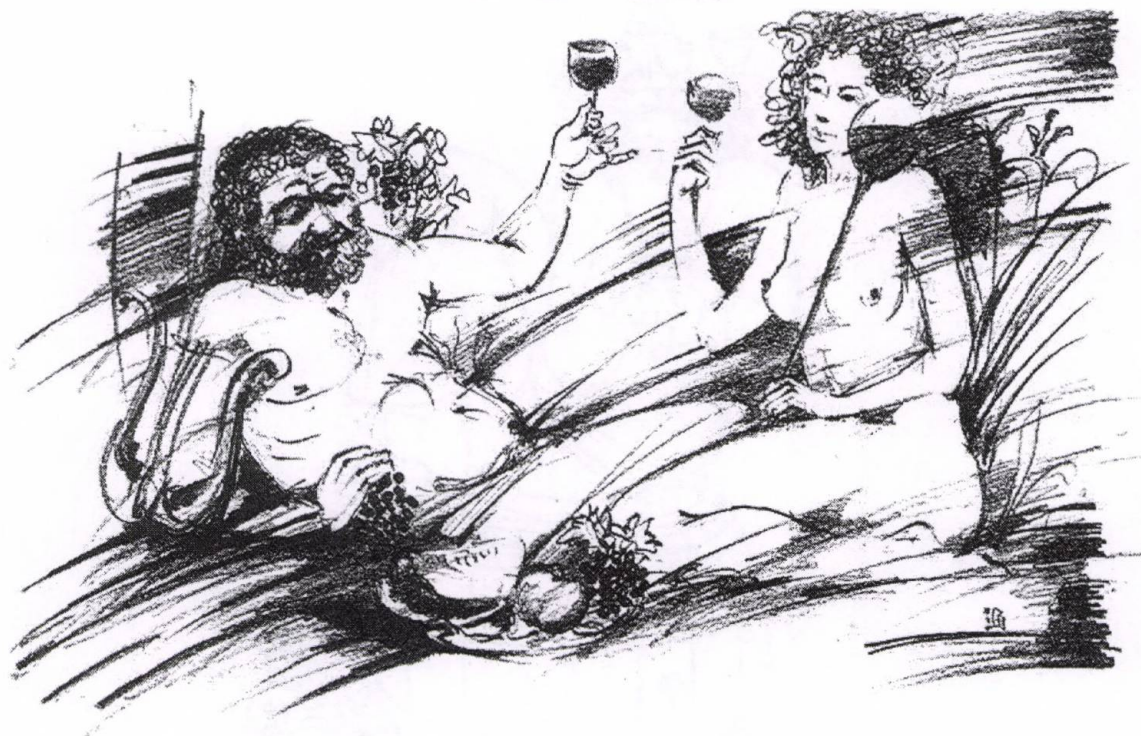
*Mondom: a Szent Márton, ki e Pannon-táj ivadéka,
tudta e napra a bor... egy pezsegésre leforr.
Váltva az áldást, konty-rigolyázást büntet a tréfa,
s felkent borral a szám, könnyen győz e csatán!*

CABERNET SAUVIGNON

*Kádra felülve sárkalap illeti, törkölye szunnyad,
Ékköve gránát, ó-bora charme-ját kelleti illat,
Fűszere mákony, az íze meg asszonyi kétely a szón.
Lágy puha ágy a Cabernet, s férfira les Sauvignon.*

KIS PÁL ISTVÁN

MIRTUSZLEVELEK
BAKKHOSZ SZEKSZÁRDI KERTJÉBŐL

Ars poetica helyett

Költő vagyok, ki dalban élek,
rám les a csend, tudva, hogy meghalok...
de értelmet adhat e rusnya végnek.
(ha) bíborszárnyon a mámorégbe
szállnak velem a bordalok.

Szarka József

Az ördög meglátogatott

Az ördög meglátogatott ma éjjel,
Gyönyörű fekete hajú hölgy alakjában érkezett,
Megölelt, csókjai között beszélgettünk,
Zúzmarás fák alatt,
Arról mi elmúlt,
Arról mi itt maradt.

Az ördög meglátogatott ma éjjel,
Szép szemében telihold izzott,
Mint sötét tó lelkén a bánat,
Súgta: Jövök veled, megyek utánad,
Amíg az Isten él, a gonosz is él, ne félj!

És szőke lett haja,
Szeme kék lett, és sóhaja vizeket lobbantott,
Úsztunk a végtelenben,
Idegen tájak fölött,
Hol a gonosz díszbe öltözött,
Átkeltünk csillagkapukon,
Matuzsálem tornyok előtt bókoltunk,
Hajlongtunk egek alatt, a víz felett
Az ég alatt.

Ma éjjel meglátogatott az ördög,
Jobb kezéből folyam kanyargott
A végtelen labirintjai felé,
Bal kezében apró, rubint
Szörnyecskék sikongtak.

Végül füst lett,
A kék gyémánt csillag homlokán,
Köd, árnyék vagy álom lehetett talán,
Ásító barlang mélye
Suhogott felém:
Hallod mit mond a szél?

Az ördög meglátogatott ma éjjel,
És dalolt: Te az enyém,
Én a tiéd.

De kigyúlt végre egy árva csillag,
És fáklyává változott,
Kisfiúvá, a zengő jászolok
Felett ragyogott a gyermek,
A hazug próféták között,
Sírva bár, gügyögve bár,
De megérkezett.

Üszkös álmaink, veritéktől
Áztatott ágyink felett,
Életünk újra felragyog,
S mint megsebzett angyalok
Zuhan a mélybe.

Sumer ének

„Midón a királyság alászállt
az égből, Eriedu városában
volt a királyság.
Alulin király 28 800 évet
uralkodott...”

A templomok meghaltak,
Hammurapi oszlopa ledöntve,
a nép törvénytelenül bolyong,
vért izzad a Tigris folyó,
és az Eufrátesz folyó is vért izzad,
a szent pálmafák alatt
a halál és a sakál henyél, kik
az elmúlás fekete pofáját ordítják
szüntelenül, és dögre lesnek,
eljöttek hozzánk a vadak,
hogymint kiirtsanak,
és felfaljanak minket,
a csodák, melyekben hittünk,
romokban hevernek,
haldoklunk,
mit sem ér már élezett
tőrünk és kardunk,
felajzott íjaink,
hazánk elveszett,
szél korbácsolta füst
viszi el életünket,
szemünk tükrét
betörte az idő,
mi mégis veletek leszünk,
örökkön örökké!

Oláh Zoltán

Állatok miértjei

Miért nincs tériszonya a sasnak?
 Miért nem szed aszpirint a fakopáncs?
 Miért nem kap télen tüdőgyulladást a vadkacsa?
 Miért nincs lábszaga a siklónak?
 Miért nem lobbyzik a teknősbéka?
 Miért nem másnapos sohasem a koala maci?
 Miért nem hallgatják le a némakacsát?
 Miért nem tud ultizni a hangya?
 Miért nem fizet a méheknél adót a dolgozó?
 Miért nem kerül rács mögé az antilop?
 Miért nem kap védőoltást a vipera?
 Miért nem iszik forralt bort a jegesmedve?
 Miért nem vonul zárdába a pingvin?
 Miért nem borotválkozik a sültmalac?
 Miért nem használ biztonsági övet a gepárd?
 Miért nincs ravasz a róka fegyverén?
 Miért nem használ porraloltót az orrszarvú?
 Miért nem vesz fel télen pizsamát a barnamedve?
 Miért nem indexel sohasem a denevér?
 Miért nincs útlevele a gólyának?
 Miért nem kap kettős állampolgárságot a fecske?
 Miért nem kell fizetnie vámot a lazacnak?
 Miért nem kell fizetnie tartásdíjat a hím oroszlánnak?
 Miért nem használ parfümöt a görény?
 Miért nincs pikkelysömörük a tükörpontyoknak?
 Miért nem használnak bajuszkötőt a szürkeharcsák?
 Miért nem hord zoknit a csuka?
 Miért nem élsportoló az ezerlábú?
 Miért nem tetvenelit a katicabogár?
 Miért nem hord piros sálát a mezei egér?
 Miért nem golfoznak a hegyikecskék?
 Miért nem használ lúdtalpbetétet a vadliba?
 Miért nem kell fizetnie lakbért az üregi nyúlnek?
 Miért nem kell fizetnie vízdíjat a csatornapatkánynak?
 Miért nem hall nagyot a fülesbagoly?
 Miért nem hord derékövet a kardszárnyú delfin?
 Miért nem kötelezik elvonókúra elvitelére a gödényt?
 Miért ódzkodik a lázmérő használatától a zsiráf?
 Miért nem hord nyáron hozentrogert a gatyásölyv?
 Miért nem állítanak már végre szobrot a hőscincérnek?
 Miért nem használ WC-papírt a fostosgém?
 Miért nem jár tüdőszűrő vizsgálatra a fehérbálna?
 Miért nem köt életbiztosítási kötvényt a fekete özvegy párja?
 Miért nem használ mosószappant a foltossalamandra?
 Miért nem csípi az ember a szúnyogot?
 Miért nem léptetik elő a mezei poloskát?
 Miért nem jár ingyenes metróbérlet a vakondnak?
 Miért nem hord hátizsákot a hátasló?
 Miért csak egy párja van a hatökörnek?
 Miért nem köt ormányfői szinten békét az afrikai és az indiai elefánt?
 Miért lő rá a vadász a dúvadlúdra?
 Miért nem tud hegedülni a pacsirta?
 Miért vágat hadilábon a harciló?
 Miért nem dolgozik a réteken a kaszás pók?
 Miért nem szereti a mirelitpacalt a denevér?
 Miért nincs előre fokozat a rákoknál?
 Miért nem hord edzőcipőt a futómadár?
 Miért nem jár a TÚZÉP-re a szécinke?
 Miért nem tud késsel-villával enni a kanalas gém?

Miszlai Gyula

Áldozáskor

Miként szívsebész széthajtott bordák
szárnyasoltáránál,
úgy állok előtted Krisztusom.
Csigolyalépcsőkön másztam sárkányfelhős égig,
könnyel telt szakadékokat úsztam át,
elmekazamaták tükörlabirintusában,
a kivégezhetetlen csönd fedezékébe bújtam
- a te békéd miatt Uram.
Gyerekkoromból őrzött fénycsík Ariadne-fonala
vezetett hozzád.
Angyalokkal születünk, hüllősödő arccal, kézfejjel
fordulunk feléd.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: Miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: Miserere nobis.
Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: dona nobis pacem.

Lengyel ősz

Zsarátnok ősz elhervaszt mindent,
a táj megint végre delelt,
köd nyel el lombörvényeket.
Ének duruzsol, megfagy a szán,
kilótt medveként fagy az élet.
Varjúláng csap le a földre,
legényt dobnak mulatók égig,
csukott szemmel Istent nézik.
Temetőgép November. Faszénfüst,
felhőkön lányka dalol,
zongorás estekből mazurka szól.

Nowi Sad

Válasz egy képeslapra

Bohár András halálára

Itt minden rendben van, írtad 15 éve
Szókratész barlangsírja mellől.
Jártad a delfines tengert, s a
filozófusösvényeket a nimfátlan
ligetekben, szétporladt agorákon,
hova ellátszik utolsó útjelzőjével
- ott maradt saruval - az Etna.
Létezni nem más, mint egy változó
értékének lenni, mondogattad,
miközben le-föl járt velünk az
alvilági-égi mozgólépcső.
Aztán elénk soroltál, eltűntél
Krónosz szájában, mint ama
bibortunikás Akragasz-i polgár.
Most tavasz van, viselős nőként
tolja ki magából a Föld szokványos
csodáit. Siratlak. Már féloldalt
fekszel, ahogy a Pompei-i férfi
2000 éve a lávaidőben.

Aya Sofia

Színvall(om)ás

őszbe hajlik bennem
mozdulatlanságod,
s az állókép
fehér foszlányként
leng szemem előtt.

Halványulnak idebenn
szótlanságod színei,
s a némaság
szürke palástként
borul vállamra.

Elhalkul lelkemben
szívtépő zokogásod,
s a reszketés
vörösen világítja meg
arcom éleit.

Megnyugszik szívemben
szó-dobod robaja,
s a fájó ritmus
kéklón árad szét
ereim csatornájában.

Vakká válnak előttem
szemmel veréseid,
s a szenvedés
csendben elborítja
fekete hajam hullámaikat.

őszbe hajlik benned
mozdulatlanságom,
s némaságom dobbanásai
benned kelnek új életre
színtelen
színvall(om)ásba.

Egy pillanat emléke

Kissé kábán kopogtatok...
kinyílik e kapud kéjem előtt
Hangosabban haragosan hátat fordítok,
ordítok egy orgánummal,
hogy Isten ijedve kapja fel vén fejét.
Kinyílik e vágyaid kapuja előttem
Döngetem dübörgő dallammal dobomat,
te talán téli takaróban tükrözödsz
tengerékek tekintetteddel,
ám álmaim áldozata álmosan ásít,
türelmetlen topogással tekint a távolba,
Vajon mikor nyílik ki lelkem előtt
szépséges szavaid szerelmes szózata

Meddig?

Még meddig iszom
méregpoharából
egy elmúlt
időnek,
melyben szerettelek,
de nem állhatatosan,
Csupán egyszerűen,
szívemmel-lelkemmel,
nem szerelemmel.

Még meddig
teremtész mások
gondolataiba
utálat-nyíllakat,
melyeket szívembe
lőhetnek,
mert szerettelek,
de nem állhatatosan,
Csupán egyszerűen,
szívemmel-lelkemmel,
nem szerelemmel.

Még meddig
kell megszenvednem
megegyezéseiteket
mögöttem, miközben
késeitekkel hátamban
szívem sajogja, hogy
egyszer szerettelek,
de nem állhatatosan,
Csupán egyszerűen,
szívemmel-lelkemmel,
nem szerelemmel.

Még meddig
kell fejet hajtanom
előtted, mert
szeretkezésünk
őszinteségét a ma
hazuggá beszélte
beléd, más hangjával
megszólítva szívedet,
mert ő nem tudja,
nem tudhatja, mit éreztem
akkor, amikor szerettelek,
de nem állhatatosan,
Csupán egyszerűen,
szívemmel-lelkemmel,
nem szerelemmel.

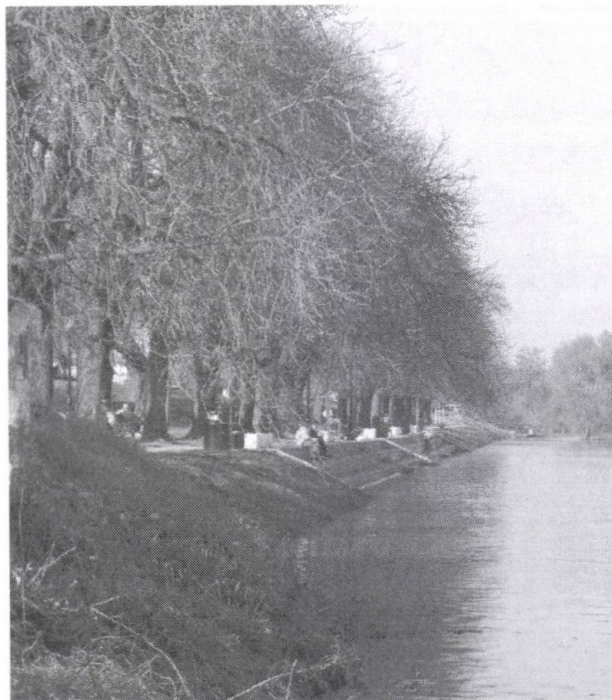
Varga Dóra

Virágszál

Arany ágon
csettő-botló
virágszál,
ne sírjál,
Inkább ne vess,
mert jön Tavasz,
nyíljatok virágok!

Hrivik Lászlóné

A korzó

Pakson születtem a Dunántúl lejtőin,
Itt tanultam az első szavaim.
De az első mesék fentről sugároztak,
A Duna-korzó gesztenye fái alatt.

Duna-korzónál szedtem a lehullott gesztenyét,
Kis szobámban őrizgetem, és közben a Duna
Térképét nézegetem!

Ó, de sokat sírtam én, de nem hagyott el soha
A remény!
Kicsit sültött mindig reám a napfény.
És én kinyújtóztam ISTEN tenyerén.

Tudom mosolygó ősztől, jön a rideg tél.
Új életet rejt a holdfény.
Én mindig hittem abban, hogy egyszer eljön a
Tavaszt.
Mert én ANYA vagyok és ANYA csak egy van!

Az élet

Az élet, tudom, fáj nagyon,
egy ilyen téli napon.
A fájdalom, amit érzek
már nem is fáj oly nagyon.

A Tavasz hajnali köszöntése,
Új élet üdvözlése.

S eljött a Tavasz,
Lelkem pihenni tér.

És Én új életet hordtam,
Isten tenyerén.

A téli csoda

Megcáfolom, hogy ki vagyok
Ezernyi élet hajnala.
Az élet lehet szép is
Egy ily téli napon.

A téli nap tiszta ragyogása
Az ÉLET feltámadása,
S feltámadtam téli álmomból,
Ezernyi csoda szárnyalásától.

Trapp Ferenc

Utolsó nap az óvodában

Amikor még kisebb voltam,
Óvodáról álmodoztam.
Meséltek az óvodáról,
Meséltek az iskoláról.

Az óvodát már ismerem,
Mert sok gyerek volt ott velem.
Ott töltöttünk el sok szép napot,
Sok gyerek van, ahol én most vagyok.

Ha arra gondolok,
Mennyit fáradoztak
Értünk az óvónők és dadák,
Mert ők voltak a pásztorok,
Mi voltunk a nyáj.

Féltő szemekkel vigyáztak mindig ránk,
Hisz' gyerekek voltunk még igazán.
Lehet, hogy ha nagy leszek,
Én is óvónő leszek!
Kijárom az óvodát,
Kezdem majd az iskolát.

Kicsi ország

Magyar zászló három színe,
Tetszik nálunk mindenkinek.
Kicsi ország szép hazája,
Szabad lesz már nemsokára.

Loptak, csaltak, gazdagodtak.
Ezért van már sok palota.
Hogyan lesz majd ennek vége, -
Ha kiviszik a temetőbe.

Csillagok

Fénylő csillagok az égen,
Sehol a földön nincsen olyan még egy.
Szeressük a csillagos eget,
Pedig sírunk alatta eleget.

Ne bántsuk, ami szép és jó,
Mert attól lesz a világ nagyon jó.
Hagyjuk a rétet, a csillagot,
Úgy, ahogy az most ragyog.

Ápolni kell minden napot,
Úgy várhatunk jobb holnapot.

Köszöntő

Legyen boldog minden napod!
Mert Mária napja vagyunk!
Ez a nap a legszebb nekem,
Amikor verset mond valaki nekem.

Ajándék ti vagytok nekem,
Szerényen élni szeretek.
Ébredni szépen, mint a nap,
Csak élni hagyjanak.

Változás

Mit ér ez a ház,
Ha én itt lakok,
Itt én csak rab vagyok.

Kimennék a zöld mezőre,
Átlépni egy új jövőbe.
Úgy szerettem volna élni,
Veled együtt lefeküdni.

Hallgatni a szívdobogást,
A villamos robogást...
Nem érzem, hogy együtt vagyunk,
Ez fáj nekem, nagyon, nagyon...

Így szeretnék élni

Művészet, szeretet, hit, család.
E nélkül nincs igazi család.
Sok mindent nem tudunk,
Sok mindenről álmodunk.

Ne hagyjuk a vizeket tönkremenni,
A forrásvizekből lehessen újra inni.
Mitől lesz szebb az élet,
Ha mindenki szeret téged.

Olyan világba szeretnék élni,
Ahol senkinek nem kell félni.

Múló évek

Új hónap a január,
Kell most már a nagykabát.

Februárt szegény ember nem szereti,
Gatyáját is ráfizeti.

Március olyan hónap,
Innét várunk mindig jobbat.

Áprilisban fúj a szél,
Vándormadár visszatér.

Május már a tavasz napja,
Fiatalkod hódítanak.

Június elmúlt a tél, itt a nyár,
Nincsen most már hóvirág.

Július az év fele,
Balatonban úszni lehet.

Augusztusban szőlő érik,
Kalászosok esőt kérnek.

Szeptemberben vándormadár útra kél,
Tavasza majd visszatér.

Október a szüret hava,
Jó szőlőtől jól is laknak.

November: vége van a nyárnak,
Felettünk már a vadlibák szállnak.

December is téli hónap,
Járhatunk már nyakig hóban.

Anyák napjára Csillag

Szeretnék én is csillag lenni
Édesanyámra sokáig emlékezni.
A csillagok mind ápoltak és szépek,
Ők tőlünk sokkal tovább élnek.

Szeretni kell minden szülőt nagyon.
Tisztelni kell felettünk mindent, mi ragyog.
Ma még világít a hold, a nap,
Ők legalább összetartoznak.

Viseljük el egymást, míg lehet,
Mert az élet hamar múló lehet.
Meg kéne fognunk egymás kezét,
Úgy menni az élet felé.

Földön és föld alatt

Ne higgye senki, hogy halottnak lenni
Mindenkinek jól fog majd esni,
Bűnösnek ott is kell valakinek lenni.

Nem lehet a mát, a holnapot csak úgy
zsebbe tenni,
Hamis ez a világ, semmi sem az igazi már.

Ha megtanulunk a földön méltóan viselked-
ni,
Akkor a másvilágon is fognak bennünket
szeretni.
Félnek sokan lejjebb menni, pedig ott
fogunk majd többet lenni.

Bűnös ember mindig volt és mindig lesz.
Mert ilyenek az emberek.

Régi idők

Elmentek már a régi barátok,
Ha bemegyek a kocsmába,
Csak idegeneket látok.
És ha jó estét kívánok,
Nem köszönnek vissza a muzsikus cigányok.

Sötétben botladozom, hogy senki se lásson,
Nem akarom, hogy engem valaki berúgottak lásson.

Ha még egyszer együtt lehetnénk,
Azt a betyár napot sokan emlegetnék.

E világon olyan muzsikaszó nincsen,
Hogy ebben a bánatban búsulni segítsen.

Érzések

Mesélnek a fák, ha az út azon megy keresztül.
Madarak éneke lelket járja át.

Olyan most a világ, mint amikor lehull minden virág.
Hiányzik a becsület, kevés már a szeretet.

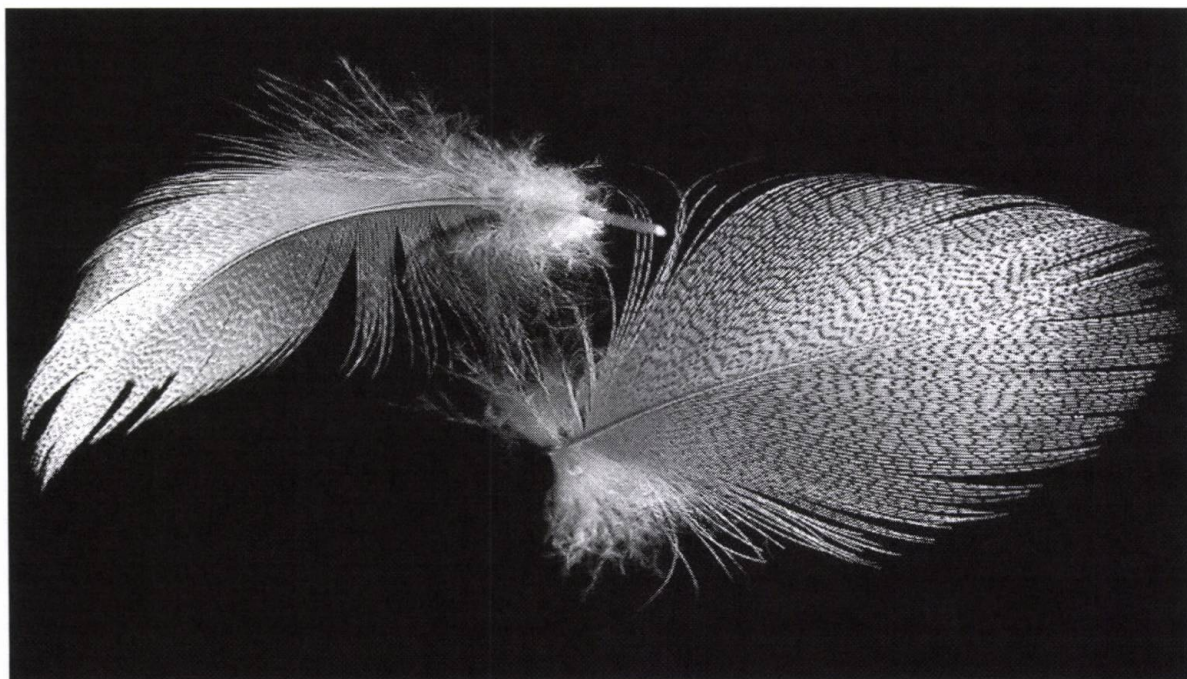
A csillagok is azért szépek,
Mert mind ragyognak, mint egy mécses.
Szeretnék én is csillag lenni,
Gondolatba velük lenni.

Zólyom és Zámoly

Egy elfelejtett idő küszöbére hullva

Ratkó József emlékére

Tekintetem holdig hűlt
Pillantásod márványában
A csend hajszálerlein...
Tűnt éjszakából örök éjszakába
Merülnek a fájdalom gyökerein...
Morzsává lesz itt minden madár.
Madár-morzsák megőrlt énekeikkel
Egy elfelejtett idő küszöbére hullva.

Szilágyi Domokos 1938–1976

*Európát játszottam. Kusza játék.
Északot, Délt, Keletet, Nyugatot.
Egyik félt. Másik röhögött. És
simogatott. És rugott. Uगतott.
Melyik hogy. Simultam és félttem.
Vagy négykézláb lihe-loholtam.
Vagy tán Európa voltam én magam,
föltámadásra várva, holtan.*

Szilágyi Domokos: *Játékok I*

Néhány évvel ezelőtt erdélyi barátaimtól hallottam először Szilágyi Domokos nevét. Együtt Hervay Gizella, Nagy Kálmán, Nagy Mária nevével. S persze még sorolhatnám.

Egy alkalommal a fiatalon elhunyt Nagy Kálmánt idéztük meg, az általa magyarra fordított Kalevalával.

„S ha már itt tartunk: hadd ejtsek néhány szót a fordítóról, Nagy Kálmánról. Ez idő szerint: tanár Nagybányán. Az egyetemen évfolyamtársam volt; azelőtt már kacérkodott a költészettel, de aztán úgy látszik, egzaktabb diszciplínának érezte a nyelvtudományt (ebben egyébként igaza van). Főlöszleges mondanom, hogy nyelvérzéke pompás (...)” - írja a fordítóról 1967-ben Szilágyi Domokos.^[1]

A múltidézésen közöttünk volt Nagy Mária, Nagy Kálmán felesége, majd férje halála után, 1973-tól, Szilágyi Domokos társa. Ott ült Mária két gyermeke is, akiket kicsiny gyermekként, 1976. október 27-én délután egyedül hagyott otthonukban Szilágyi Domokos. Elment otthonról. Meghalni.

Az az este – az élők jelenléte s a holtak közelsége miatt – részévé vált a Szilágyi Domokos rajzolatomnak. S mert úgy alakult, hogy előbb ismertem halálát, mint életét, egészen más érzékenységgel nyúltam a költő életműve után.

Olvasom, próbálom érteni a költőt, bejárom Volgával a Nyugatot, szétnézek Kolozsvárott – készül a rajzolat. Néha színes ceruzát használlok, aztán sokáig grafitot.

Szilágyi Domokos Nagysomkúton született 1938-ban, és 1976-ban halt meg. Azt nem tudni, hogy pontosan mely napon hajtotta örök álom-

ra fejét, hiszen az eltűnése után napokig keresték, míg végül megtalálták a kolozsvári szőlők felett. Erdély több városában tanult, hosszabb-rövidebb ideig Bukarestben élt, élete utol-

só éveiben Kolozsváron lakott.

„(...) A gyermekkorra vonatkozó emlékezések alapján véve egy szófogadó, szolgálatkész fiút láttatnak, aki nem lóg ki a nagycsaládból. A Magyarláporsról, a szatmárnémeti iskolából vagy a kolozsvári egyetemi évekből hazaküldött levelek is ugyanazt a jó fiút mutatják. Szilágyi Domokos pedig tanult, mindvégig tanult – tanulta azt, a szó szoros értelmében egy életen át, amire költészetének szüksége volt (...)”^[2]

Szilágyi Domokos egyetemista korában minden formát kikísérletezett, minden költő bőrébe belebújt. Tudatosan kutatott, hogy rátaláljon a saját egyéniségét felszínre segítő hatásokra. Kitérte magát a magyar líra, a népköltészet hagyományainak, a modern lírának, hogy aztán saját egyéniségébe injekciózza be azokat.

„(...) Szilágyi Domokos babitsi módon ismeri a költői mesterséget. Az ősi betűrím és gondolatpárhuzam éppúgy keze ügyébe esik, mint a legagyafúrta enjambement vagy a legmerészebb képzettársítás. Hexameterben éppúgy folyékonyan beszél, mint tercínában, a szabad versre éppúgy rájár a nyelve, mint a numerózus prózára vagy a kanásztánc fordulataira. Egyforma biztonsággal ír szonettet és barbár szonettet, siratóéneket és dadaista „szótárkivágást; és egyforma könnyedséggel tűnik át tollán egyik a másikba. Tud kalevalásan dörmögni, biblikusan prédikátorosan átkozódni, legényesen kurjongatni, népdalszöszkén sóhajtozni népdalfekétén

^[1] Szilágyi Domokos: *Új Kalevala elé (1967) Részlet [In: A költő életei. Szilágyi Domokos (1938–1976)].* Bukarest, Kriterion, 1986.

^[2] Kántor Lajos: *Te vagy minden ősidő és unokád... Részlet [In: Kántor Lajos: Kí vagy te Szilágyi Domokos]* Budapest, Balassi, 1996.

tréfálni, tizenkilencedik századi pátosszal szóno-
kolni, 20. századi kiábrándultsággal vakogni, és
két groteszk fintor között a középkori bájoló vers
révülete suhan át arcán.(...).^[3]

Nagy élmény volt számára a magyar népköl-
tészet. Elmélete szerint – mely Hackel biológiai
alaptörvényén nyugszik – a költő fejlődése így ír-
ható le: elindul a legegyszerűbb formától, példá-
ul a népköltészettől, hogy eljusson „ha nem is a
legbonyolultabbig, de talán önmagához.”

Szilágyi Domokos keresőnek tartotta magát.
Élt benne a becsvágy, hogy a költemény ne csu-
pán a megformált véges maradjon; legyen az
személyes jelenlét időben és térben, evilági és
túlvilági élmény, világítson meg a költői terem-
tési túli összefüggéseket, ne csak teremtsen, ha-
nem megismerés is legyen – a mindenséggel
mérje magát.

„Ami József Attilának egyik lehetséges lírai
végkövetkeztetése: „a világ vagyok – minden,
ami volt, van...” – Szilágyinak költői kiinduló-
pont.”^[4] Megőrzi, s egyben megszünteti szinte
a teljes magyar költői hagyományt. Formakísér-
letei, széttördelt versei intellektuális eltökéltsé-
gének mély megszenvedése. Fájdalom és kín; a
jelen tényei.

„Szilágyi Domokos lírájában az intellektuális
rétegeket rendkívül intenzív érzelmi mozgások
dinamizálják.”^[5]

Szilágyi generációja (Páskándi Géza, László-
ffy Aladár) a Forrás első költőnemzedéke hit-
tel, felelősséggel, hatalmas lendülettel vállalja
fel az őket körülvevő társadalmi közeget, csatla-
kozva az előttük járó lírikusokhoz. S együtt szö-
vik bele magukat az erdélyi irodalom tradicioná-
lis gondolkodáshálózatába. Szilágyi Domokos
költészete a kezdetektől fogva egyéni szint kép-
visel a 20. század lírai palettáján. S ez az egyéni
szín, a Szilágyi-líra „ma is élő hagyomány. Ko-
vács András Ferenctől Orbán János Dénesig,
Jánk Károlytól Balázs Imre Józsefíg és Fekete
Vincétől Karácsonyi Zsoltig mindannyian hivat-
koznak rá, idézik, küzdenek vele.”^[6]

Kísértet

Kísért a múlt.
Kísért a jövő.
Találkozunk az ismeretlenségben.
Oly összevisszaság,
mint hajdan a pokolban,
mint jövő az égben.
De az is meglehet,
hogy egy és ugyanaz mind a kettő.

(1973)

1978-ban jelent meg posztumusz kötete, a
Tengerparti lakodalom. A posztumusz kötet ele-
gyes versei egy életmű lezárását és egy legenda
kezdetét jelentették. Arany János keserű-bölcs
öregsége helyett Szilágyi Domokos Petőfivel
mondatja és mondja ki: Szemből, halál.

A kötetben a két gyászének, mely Petőfi halá-
láról szól a *Héjjasfalva felé* s ennek variációja,
Szemből, halál.

A Héjjasfalva felé című költemény négy ré-
szének összetartozását a téma variációjának is-
métlése biztosítja. A négy rész variáció a cím-
ben megjelölt témára. Az ellenség elől menekü-
lő költő, majd halála a Héjjasfalva felé vezető
úton. Négy téma: négy kép, négy mozzanat.

- I. a halál elől, a halálba rohanó költő – IV.
- II. szembefordulás a halállal – I.
- III. a költő meggyilkolása – III.
- IV. a szétszórt papírokkal körülvevett halott – II.

A vers cselekménye nem időrendben, hanem
a beszélő logikája szerint követi egymást.

A négy rész azonos felépítésű: Petőfi halála-
nak egy mozzanatát idézi, majd ezt követően a
beszélő értelmezi, s a saját sorsára vetíti ki az
értelmezett pillanatot.

I. tétel: a halállal való szembenézés pillana-
ta. A beszélő először a hős vereségét hangsú-
lyozza: „nem ágyban, nem párnák között./ De

^[3] K. Jakab Antal: A kétely költője. Részlet (In: Kényszerleszállás. Szilágyi Domokos emlékezete) Budapest, Nap Kiadó, 2005.

^[4] Kis Pintér Imre: „Káromlom az összes isteneket” (In: Kis Pintér Imre: Esélyek) Budapest, Magvető, 1990.

^[5] Szilágyi Júlia: Az erkölcsi felelősség lírája. Részlet (In: Kényszerleszállás. Szilágyi Domokos emlékezete) Budapest, Nap Kiadó, 2005.

^[6] Demény Péter: Búcsú az identitástól. Részlet (In: Kényszerleszállás. Szilágyi Domokos emlékezete) Budapest, Nap Kiadó, 2005.

így se. /- hol a kivívott diadal?" majd egy ironikus fordulattal mégis elismeri a győzelmet: „az örök létre valót / így keresi meg – a halott”. Szilágyi a „megkeresi” igét használja fel a groteszk, ironikus hatás eléréséhez. Metaforikus jelentései: „keres, keresgél”, „megtalál”, „megkeresi a kenyérré valót”. Ezek közül csak a „megtalál” jelenti a hős győzelmét, a többi a hőssé váláshoz vezető utat minősíti, itt értékteleníti. A konnotáció síkján így minősül le közönséges, hétköznapi keresgélésre a hősi halál.

Az első rész a felmagasztalás és devalválás ambivalenciájaként vezeti be a témát, a költő halálát, előkészítve a későbbi általánosítást: Petőfi halála Krisztus s a mártírok halálával kerül egy értelmezési tartományba.

II. tétel: a magára hagyott holttest s a körülötte heverő papírok képével indul. Szilágyi a hős sorsát értelmezi látszólag ellentmondásos szemlélődéssel, mely szemlélődés egyrészt az elfelejtettség „Nem – siratott hulla” másrész az örök jelenlét „Örök plebejus: Ő az úr” reflexiójából áll.

Ez az értékelés az első rész vereség-győzelem kétértelműségének megismétlése, hiszen a költő, ha temetetlenül és siratatlanul fekszik is a csatatéren, győzelme mégis egyértelmű: „kell-e még / idézni izzó szellemét - // dehog. Itt van. Hivatlanul. / Örök plebejus: Ő az úr.”

A kettősség ebben a tételben is egy többjelentésű metaforában jelentkezik. „Nem-siratott // hulla – egy a többi közt; / hisz végképp levetkőzött / levetkőztették! – e tüzes / életből.”

Ezekben a sorokban a „levetkőzés” a végső levetkőzéssel, a halállal lesz azonos, a „levetkőztetés” pedig a meggyilkolással.

Az első tételben a hősnek a halálával kellett megkeresnie az örök létre valót, itt le kell vetkőznie a halálnak.

III. tétel: futás Héjjasfalva felé, a visszafordulás előtti pillanatban. A futó hőst a kozák szemzögéből látjuk, hátulról.

A beszélő az üldözőhöz intézi érzelmes, indulatos szavait: „S reménytelen szerelmese // a szabadságnak. Lásd kozák, / tiédnek is. Elátkozád, // >fugva, husztuzva< - és öljöd.”

E szövegekben feltűnően sok az archaizálás, a megidézés, a szövegközi áttűnés: „szerelmese

a szabadságnak”, „tenhazád”, „elátkozád”, „fugva, husztuzva”, melyek a témát több síkon is egyediből általánossá emelik. Petőfi halála így lesz egyéni sorstragédiából magyar sorsszimbólum, a költősors modellje, az üzöttség jelképe, a Krisztus-sors modern átírata.

IV. tétel: ismét a Héjjasfalva felé futás és a halállal való szembefordulás motívumával indul.

E tételben is megjelenik a többjelentésű metafora, amely egyúttal egy groteszk szójáték is:

Az alkonyatban futó alak előtt „Van út – kiút nincsen”.

Ennek a felismerésnek a kimondása a szövegben föllelhető különböző jelentésrétegek fontos értelmezési tartománya, a létproblematika legáltalánosabb felvetése. Az utak sokfélék, de maga a lét egyetemesen egylényegű.

A cím: *Héjjasfalva felé* ekkor válik többé, mint földrajzi hely, mint Petőfi életéhez kapcsolódó tényadat, s válik létszimbólummá. Eszerint minden lét „futás Héjjasfalva felé”, de a futás célja, Héjjasfalva elérése, megmenekülés a haláltól sosem érhető el. A halál azon az úton éri az előt, amelyen élt, élet és halál egybeér. Az Újszövetség Krisztusának és a modern Krisztusok sorsa nem azonos: a modern Krisztusok, melyek sorába Szilágyi szerint Petőfi is tartozik, tudják, hogy a lét abszurd, a megváltás illúzió. Ám azt követően, hogy felismerik, az emberi lét értelmetlen és megérthetetlen, nem vesztik el etikai tartásukat, hanem szembefordulnak a halállal. Ez különbözteti meg őket a többi létezőtől. A Szilágyi Domokos-értelmezés szerint a választott halál a végső és meghatározó erkölcsi tett. Ezt szövegeiben feltűnően személynél kiáltás, a tárgyias líra fegyelme mögül, Szilágyi Domokos személynél megjegyzése: „Szemből, szívem, egyem, valóm. / Hadd lássalak még meghalón. // Érezzelek, tapintsalak. / Aztán nincs már kín, nincs salak, // verejték, szégyen, semmi gond. / Mért fut az élet, a bolond?” A fájdalom a halál felé rohanó életnek szól.

A „meghalón” melléknévi igenév kettős értelmezést tesz lehetővé, attól függően, hogy a beszélőre vagy Petőfire értjük.

Ha Petőfi Sándorra vonatkoztatjuk, akkor rálelünk a vers egyik fő témájára, a halállal való szembefordulásra.

Ha azonban Szilágyi Domokosra vonatkoz-

tatjuk a melléknévi igenevet, a szöveg jelentése a titkolt halálra készülődéssel azonos. Szembefordul a maga halálával.

Ez a kétféle értelmezése a „meghalón” állapotnak, rokon értelmű szavakká minősíti át az életet, halódást, halált.

A versbéli létértelmezés rendkívül összetett. Magában foglalja az egyedi, az általános lét síkjait.

A vers címe *Héjjasfalva felé* Petőfi halálára való konkrét utalás, ám a szövegösszefüggés fokozatosan a lét szimbólumává növeli Petőfi Sándor tragikus sorsát. A beszélő újraértelmezi Petőfi halálát: a *Héjjasfalva felé* futó költő halála előtt már tudja, hogy minden hite illúzió volt, a vereség végleges. Minden választás látszólagos, azonban az etikai választás jogát fenntartva, kötelezőnek tartja szembefordulni a halállal.

Szilágyi Domokos olyan meggyőződésre jut, mellyel átértelmezi az öngyilkosságot: nincs különbség etikai és filozófiai szempontból a hősi halál és az öngyilkosság között.

Szerinte teljesen mindegy, hogy az út végén idegen gyilkossal vagy magunk választotta véggel kell szembefordulni (Balatonszárszó). A konkrét, tényszerű Petőfire való utalás – József Attila megidézése – így válik személyessé.

Szilágyi Domokos sajátos létértelmezése olvasható ki a költemény sorközeiből.

A sorsértelmezés egyéni és nemzeti sorsból, személyes és globális problémákból, történelemből és 20. századi jelenből – ezeknek Szilágyi Domokos által egyedi válságként megélt, személyiségén át értelmezett szövedékéből – áll.

„Minél fiatalabban hal meg valaki, annál több illúziót visz magával a sírba. Vagy mondhatjuk így is: minél jobban öregszik az ember, annál több illúziót veszít.

Petőfi nagyon fiatalon halt meg (szentisten, nyolc évvel vagyok idősebb nála), de egy-két illúziót elveszített ő is” – írja Szilágyi Domokos 1972-ben, harmincnégy évesen. Négy év múlva, harmincnégy évesen, kikopva az illúziókból, választotta a halált. Ő már harmincnégy évesen öreg volt...? túlkoros az illúziókhöz...vagy az örök fiatalságot választotta az illúziók rabságába esve...?

A halálokkal satírozott hetvenes években sorra hajtották álomra okos fejüket a reménykedő érzékenyek. Illúziókkal vagy anélkül... Az illúzió az élőké marad, akik próbálkoznak ennek megfejtésével.

„A költő fura ember. Mindenbe beleüti az orrát; ott kell lennie mindenütt és mindig – tér, idő nem akadály versnek, gondolatnak, szépségnek –, mondom, ott kell lennie mindenütt és mindig, hogy a világ összes gondjáról-öröméről vallhasson (első személyben csak az egyszerűség kedvéért fogalmaz, ti. nem tudja eldönteni, tegezze-e, magázza-e a világot).

S nem is akárhogyan kell vallania. Mert a kifejezés kényszere mindenkiben ott él (ez is egyik oka a nyelv létrejöttének), csak hát az ember nemigen talál szavakat. Nos, a költő: szókölcsönző. Szavai csak akkor érnek valamit, ha a bennük kifejezett gondolatban-érzelemben ki-kiját gondolataira-érzéseire ismer.

A költő vall, „hisz az a dolga”, a vers országot jár, mert számára ez jelenti az életet, mert a vers nem akkor kezdi életét, midőn megírják, hanem amikor újjászületik az olvasó szívében.”^[17]

Felhasznált irodalom

Kerényi Grácia: *„...el vagyok veszve, azt hiszem...”*. Részlet (In: Kényszerleszállás. Szilágyi Domokos emlékezete) Budapest, Nap Kiadó, 2005.

Spira Veronika: Szilágyi Domokos *Héjjasfalva felé* című költeményének hermeneutikai értelmezése. Részlet (In: Kényszerleszállás. Szilágyi Domokos emlékezete) Budapest, Nap Kiadó, 2005.

Szilágyi Domokos: *Héjjasfalva felé* (In: Szilágyi Domokos: Kényszerleszállás. Összegyűjtött versek) Bukarest, Kriterion, 1979.

Tell Edit

^[17] Szilágyi Domokos: *A költészet hetén (1964)* (In: *A költő életei*) Bukarest, Kriterion, 1996.

Szilágyi Domokos

Héjjasfalva felé

I

Lihegve fordult vissza. Már
ha itt vagy: hát szemből, Halál!

(Nemcsak ő s hona: tenhazád
is vérzik itt – tudod, kozák?)

Nem ágyban, nem párnák között.
De így se! – Nagy kötést kötött

- hol a kivívt diadal?
melyért még az ő fiatal

élete sem kár! semmi se!
ha hőskért zeng gyászmise,

hőskért, akik istenek
módjára erőt vettek

a zsarnokságon! – Ó, de így!
ravasz, alattomos, irigy

sors martalékaként! – Ha már
halni kell: hát szemből, Halál!

Az öröklétre valót
így keresi meg – a halott.

II

Papírok, szétszórt iratok
a test mellett. Nem - siratott

hulla – egy a többi között:
hisz végképpen levtközött

- levtköztették! – e tüzes
életből. – Távozol – fizess!

Halál, ó szörnyű uzsorás!
- Hisz úgyis örölte a láz,

a lelki, testi - kell-e még
idézni izzó szellemét ---

dehogy. Itt van. Hivatlanul.
Örök plebejus: Ő az úr.

III

Civil őrnagy. Nincs lova se.
S reménytelen szerelmese

a szabadságnak. Lásd, kozák,
tiédnek is. Elátkozád,

“fugva, husztuzva” – és öljöd.
Itt, Fejéregyháza fölött.

Kortársaid legjobbját
döfi át bosszuló pikád.

IV

Napszállta? – már ki éri meg?
Még visszanez. Szalad. Liheg.

Van út – kiút nincsen. – Ha már
halni kell: hát szemből, Halál!

Szemből, szívem, egyem, valóm.
Hadd lássalak még meghalón.

Érezzelek, tapintsalak.
Aztán nincs már kín, nincs salak,

verejték, szégyen, semmi gond.
Miért fut az élet, a bolond?

utolsó percig! – Nincsen ír rá,
toll, tinta, kéz, amely leírná,

agy, hogy fölfogja, lássa szem.
„El vagyok veszve, azt hiszem.”

Kimondható-e a végtelen?

Paksi köszöntő

Lázár Ervin 70. születésnapjára

Bámész Jankó a távolba nézés háromszoros olimpiai és világbajnoka szokásához híven Duna-parti sétáját követően felcaplatott városa, Paks legmagasabb pontjára, a Sánc-hegy tetejére, gyakorolni világszínvonalra vitt sportágát, a távolba nézést. Nemegetszer órákon keresztül bámult a nagyvilágba, eljutva Japánig, Ausztráliáig, sőt elmondása szerint egyszer még a Hold láthatatlan oldalát is látta innen a Sánc-hegy tetejéről, bár ezt még nemhogy a versenybírák, de még a barátai sem hitték el igazán.

Ma, 2006. Jégtörő Mátyás napján viszont csütörtököt nézett minden pillantása, bármennyire is szuggerálta a távolabbinál is távolabbi városokat, hegyeket, folyókat, tengereket, óceánokat, ezúttal Budapestre, a Lónyai utca 18/a-n vetett horgonyt tekintete.

Nem véletlenül. Ott lakik földije, Lázár Ervin, aki most május 5-én tölti be 70. születésnapját, és akit már ezer éve nem látogatott meg, ő meg még tavalyelőtt a Tokióban megrendezett távolba nézés világbajnokságára is eljött őmiatta. Furdalta lelkét az ismeret, mi tévő legyen? Fel kéne köszönteni – még szép, bizony, hogy fel -, de hát így? Hogyan? Lehet, hogy ennyi idő után már meg sem ismerné, hát igen, a régenlátottság, ez az! Nádfödeles, szélbútorú háza felé igyekezett, mikoris útközben akaratlanul szem és fültanúja lett Opti Miska és Pesszi Pista két fővitatkozó barátja vitaközösének.

– Szerintem pedig a végtelen a nagyobb, kedves Pista.

– Nem, nem, nem és még egyszer nem. A kimondhatatlan sokkal nagyobb a végtelennél.

Bámész Jankó szakította félbe szópárbajukat.

– Jó, hogy jössz Jankó, te mégiscsak háromszoros olimpiai és világbajnok vagy, biztosan meg tudod mondani, hogy melyik a nagyobb. A végtelen vagy a kimondhatatlan?

– Tudjátok mit, menjünk el Filo Zsófiához, ő biztosan erre is tud választ adni.

Így hát szedték magukat, meg a lábukat. Útközben tovább vitakozott a két fővitatkozó, Bámész Jankó leszegett fejjel kullogott mögöttük.

Zsófia házához értek. Nem merték zavarni tudós barátnőjüket elmélyült könyvei olvasása közben, jobb híján kukucskált a két fővitatkozó.

– Látod, mit olvas?

– Ühüm. Valami Sokrateszt, igen, meg Platont.

– Hát ez érdekes. Hogy Sokratesz, az még csak hagyján, mert ugyebár sok mindent lehet sokra tenni, meg sokra vinni is, de azt már végképp nem értem, miért foglalkozik Zsófia azzal, hogy mi minden lehet a teherautók platóján.

– Ne viccelj Pistikém, ezek szerint te nem olvastad Zsófiától a „Mit csinál a szél, ha nem fúj?” című tanulmánykötetét.

Már nem bírták türelemmel, krákogásukra a kapu elé sietett Zsófia.

– Szevasztok, hát titeket mi szél hozott hozzám, gyertek, kerüljetek beljebb!

– Hm. Hát az a helyzet, kedves Zsófia, hogy Pesszi Pistával sehogyan sem jutottunk dűlőre, se kövesútra, se sztrádára, ugyanis nem tudtuk eldönteni, hogy melyik a nagyobb: a végtelen vagy a kimondhatatlan. Pista váltig állítja, hogy a kimondhatatlan, én meg melltig, hogy a végtelen.

Filo Zsófia égre meresztette tekintetét, és csak ennyit mondott: vajon kimondható-e a végtelen? Elégedetten mosolygott. Ilyenkor volt a legszebb. Hozott egy kis barkabort, de nem maradtak sokáig, készülődniük kellett Tra Gédiához, gratulálni a „Költőcske, de okosan” verspályázaton elért

első helyezéshöz, így szélnek eredtek. Jankót még marasztalta Zsófia, látta rajta, hogy valami nagyon is nyomaszthatja. Talán a barkabor segítette megoldani a nyelvét, ha nehezen, végül is kifakadt:

– Most, május 5-én lesz egyik legkedvesebb íróm, Lázár Ervin 70. születésnapja, és se merzem, se pénzem, se posztóm... hát így hogyan merjem fölköszönteni. Tudod, a pénz és a posztó hiánya miatt nem látogattam meg már évek óta, amikor csak szerettem volna, s ezért nincs merszem a szeme elé kerülni. Az is lehet, hogy meg sem ismerne ennyi idő után, hát igen, ez a fránya régnemlátottság. Legutóbb két évvel ezelőtt Tokióban találkoztunk a világbajnokságon. Ő még oda is elkísért.

– Jankó, akár el is indulhatunk Gédiához, nem szeretnék utolsó lenni.

Szedték magukat, meg a lábukat, s már ott is teremtek.

Gédia otthonában türelmetlenkedett a város színe-java. Az ünnepelt sorban bemutatta barátait Rímre Imrének, a „Költőcske, de okosan” irodalmi pályázat zsűrielnökének.

– Közvetlen velünk szemben ül Opti Miska és Pesszi Pista, a két fővitatkozó, mellettük Filo Zsófia, a széltudományok doktora, majd Bámész Jankó a távolba nézés háromszoros olimpiai és világbajnoka. A második sorban Fegyv Ernő nyugalmazott tábornok, nyugalmazott feleségével, Pus Kattussal, aztán Hascsi Karcsi, akinek mindig csikar a hasa, hogy, hogysen, sokszor még télen is a sok éretlen gyümölcs dézsmálásától, legvégül, vagyis legbelül Miszter Regiszter miniszter a barkaborászát világelnöke, Paks Améta titkárnője, Kup Ica, az elnökség konzultánsa közvetlen társaságában.

Az üdvözlést, bemutatást követően Rímre Imre kért szót.

– Tisztelt egybegyűltek és külön ültek,
Kik magukkal, vagy mással elvegyültek,
Emelem poharam Tra Gédiára,
Ki nagyon mérges a világra,
De érthető is, hisz mit hallunk, látunk?

Csak gyilkolunk, letiprunk, meg bombázunk,
Pedig ezek helyett mindenki szerethetné egymást,
Szeressük hát mi, legalább egymást!

Éljen! Éljen, éljen! Hatalmas hangorkán tört ki Gédia szobájában, majd lesodorta a poharakat az asztalról. Rímre Imre mélyen meghajolva adta vissza a szót az ünnepeltnek.

– Kedves barátaim, most pedig szeretném fölolvasni nektek azt a versemet, amivel megnyertem az irodalmi versenyt.

Épphogy be tudott surranni még Bugris, menyasszonyával, Nyám Nyinával a vers felolvasása előtt. Hatalmas csönd, még a legyek is behúzott szárnyakkal röpdöstek a vendégek orra előtt.

– Versem címe: Ó, te emberiség, ó, te világegyetem!

Egyszer éjjel hazafelé mentem,
És fölnéztem az égre, és láttam millió csillagot.
Azon tűnődtem, hogy ebben a nagy világban
Milyen parányi is vagyok,
S miképp segíthetnék azokon,
Aki egy csillag sem ragyog.

Ó, te emberiség, ó, te világegyetem,
Hát hogyan segítek neked,
Hiába írok én verseket,
Nem szűnik meg forogni
Gyilkos kereked.

A szűnni nem akaró tapsviharnak Bugris méltatlankodása parancsolt álljt.

- Nem értem, nem értem a versedet, drága Tra Gédia - fakadt ki Bugris. - Nem értem, hogy miért csak világegyetemet írsz, amikor nem mindenki végzett egyetemet, mint például én sem, mert csak az általános iskolát, - azt is tíz év alatt! - kiabált be Opti Miska -, éppen ezért szerintem ezt úgy kellett volna írnod, hogy ó, te világ általános iskola, ó, te világ szakmunkásképző iskola, te világ szakközépiskola, ó, te világgimnázium, ó, te világfőiskola, s csak ezek után, hogy ó, te világegyetem.

- Lefogni, megölni, kizavarni! - kiabáltak a többiek. A pfújolásnak Filo Zsófia vetett véget.

- Sajnálom, kedves Bugris, hogy pont a lényegét nem szűrted ki Gédia verséből, azt, hogy mindenki erejétől telhetően segítsen a másikon.

Zsófiát most meg Hascsi Karcsi már várható, szokásos iszonyatos jajveszékelése hozta ki mondandójából, s kishíján sodrából is.

- Jaj, jaj, Istenem, én mindjárt elcsikarok, segítsetek, segítsetek, Zsófia is most mondta, ti is hallottátok - jaj! -, hogy ez Gédia versének a mondani - jaj! - valója.

- Azt ajánlom Karcsikám, mivel mi nem igen tudunk segíteni a bajodon, ezúttal te segíts magadon: Itt szomorkodik a mi olimpiai és világbajnokunk, Bámész Jankó, akitől, ha nagy nehézségek árán is, de megtudtam, miért ennyire szomorú. Mindannyian ismerjük Lázár Ervint, sokunk kedvenc íróját, mint ahogy azt is, hogy kiváltképp Jankónak, és nem csupán azért, mert még Tokióba is elkísérte a hírneves író - Jankó elmondása szerint -, ha nem lett volna ott Ervin barátja, nem biztos, hogy meg tudta volna védeni világbajnoki címét, annyira szurkolt, szorított Jankónak az elsőtől az utolsó pillanatig. Most tudtam meg Jankótól, hogy most, május 5-én ünnepli 70. születésnapját Lázár Ervin. Mit szólnátok, ha szednék a sátorfánkat meg a lábunkat, s együtt, mindannyian felköszönténék Lázár Ervint Bámész Jankóstul.

Hiába, három a magyar igazság, megint csak ujjongással telt meg Gédia szobája. Dalra fakadtak, s kórusban zengték: éljen Filo Zsófia, menjünk Budapestre, éljen Filo Zsófia, menjünk Budapestre! Az alkalmi kórusnak Rímre Imre vezényelt, furcsa mód Hascsi Karcsinak elállt a hascsikarása, viszont szegény Bámész Jankónak szinte teljesen elázott könnyestől a cipője.

Mindenki nagyon izgatottan várta május 5-ét, a nagy napot, mindössze már csak négyszögletes-kerek egy hét, s indul Paksról a Szent István főtérről Budapestre a Lázár Ervin születésnapjára különbaráti járat.

Egy kisvárosban semmi sem maradhat titokban, hát persze, hogy ezt is csicseregték a verebek, búgták a galambok, huhogták a baglyok, kelepelték a gólyák, csízték a fecskék, füttyögték a rigók, hogy Bámész Jankó barátaival Budapestre utazik fölköszönteni barátját, Lázár Ervint 70. születésnapja alkalmából. Nem csoda, hogy a hír bejárta a fél világot.

Az indulás napjának kora reggelén alig értek be a Suki buszba, volt, akinek csak a busz lépcsőjén jutott hely. Mozibe és Moziki a Föld legkitartóbb filmnézői Japánból, Tokióból is odataláltak a Szent István térre, akárcsak Piro Mánia a világhírű Hökkentő cirkusz világhírű tűznyelő számának előadója, a cirkusz igazgatójával, Diri Gálóval Olaszországból.

Spanyolországból Don Diéta, Barcelona legkeresettebb fogyókúra szalon igazgatója fiával, Don Dundival.

Már éppen indult volna a busszal Suki Jani bácsi, a delegáció kormányzója, mikor nagy sebel-lobbal Ji-Ling, Paks pékjeinek pékje egy hatalmas fonott vesszőkosárral a karjában szabad keze intésével megálljt kért a busztól. A kosárban péklángos illatozott, fokhagymás, kemencében sült péklángos, Ju-Ling kínai pék specialitása. De hogy ő mennyire kínai, azt mindenki tudja, a sváb Jillingből kínaisította nevét Ji-Lingre. Jó étvágyat és jó utat kívánt mindenkinek, s kérte a csapatot, adja át mindenki jókívánságát az általa is nagyra becsült Lázár Ervinnek.

Mindenkinek jutott egy-egy lángos, de érdekesmód hogy, hogynem, Don Dundinak kettő is.

Együtt a csapat, irány Budapest! Már a Dunának, a téglagyárnak, Sánc-hegynek, Imsósi erdőnek is búcsút intettek, mikor megpillantották Nils Holgersont, Márton nevű lúdijával, akik integettek, kiabáltak, ordítottak, hogy mindenről értesültek, ők is ott lesznek a Lónyai utca 186/a számú házban, Lázár Ervinéknél.

Suki Jani bácsinak meg kellett állnia adunaföldvári buszpályaudvaron, Hascsi Karcsi jóvoltá-

ból, csikarásilag, aminek csak Nedves Nusi örülhetett igazán, aki éppen ott várakozott a paksi járatra, de mikor megneszelte Hascsi Karcsinak köszönhetően hogy hova, mi célból mennek, bekéreckedett hozzájuk a Suki buszra, hiszen Lázár Ervin neki gyerekkora óta ismerőse, bár ő maga fősei, Ervin meg alsói, de mindketten RÁCEGRESIEK, helyet szorítottak Nedves Nusinak, akinek Filo Zsófia sebtiben átadta a helyét.

A társaság kérésére Suki bácsi bekapcsolta biztonsági övét meg a rádiót. Valami jó zenét hallgatott volna szívesen a küldöttség. Megszólalt a Kossuth Rádió, és Sebestyén Márta csodálatos énekelése után, Németh Miklós Attila kürtölte szerte-széjjel a világba, hogy Lázár Ervin ma, 2006. május 5-én ünnepli 70. születésnapját, amihez ő, munkatársai nevében is gratulál, és további jó egészséget, alkotókedvet kíván a Kossuth -, Andersen-díjas... a többi díjast már nem lehetett hallani, az örömujjongástól.

A műsorvezetőbe fojtották a szót. Erre már Jankó félsze is kezdett kicsit fölengedni, amit egyből észrevett Filo Zsófia, és égre meresztve arcát, mosolygott. Ilyenkor volt a legszebb.

A busz a Petőfi Sándor hídon át befutott a Boráros térre, nagy nehezen találtak parkolót, ami cseppet sem szegte kedvüket.

Elérkezett a nagy pillanat. Filo Zsófia nyomta meg a csengőt. Jankó Zsófia háta mögé bújít. Az ünnepelt felesége, Vathy Zsuzsa nyitott ajtót, s kisvártatva Lázár Ervin is fogadta a paksi küldöttséget. A hölgyek a paksi Imsósi erdőben szedett gyöngyvirágcsokorral köszöntötték a házigazdát, Jankó szorongva adta át az üveg paksi törkölypálinkát, minek gyümölcse, egy meghatódott mosoly, pecsétje egy öleléses kézfogás lett. Jankó az üveg nyakára masnizta Tokióban kapott világbajnoki aranyérmének szalagját, aminek külön megörült a még mindig csodálkozó ünnepelt.

Miszter Regiszter miniszter sem jött üres kézzel, egy palackozott, 1936-os évjáratú barkaborral köszöntötte az író. Fegyv Ernő, nyugalmazott tábornok egy második világháborús töltényhüvelyből átalakított örökírónnal kedveskedett, Bugris egy kétliteres teletöltött szódásüveget adott át az egyfolytában mosolygó írónak, gondolva magában, jól jöhet még a borhoz.

Közben Nils Holgerson is beMártonlúdazott az ablakon át a nagyszobába. Ő a nagy becsben tartott piros sapkájával lepte meg millió gyermek, felnőtt kedvencét, Dömdödömöt. Márton megkérte a mestert, nyugodtan tépjen ki a szárnyából egy tollat, ez az ő ajándéka, azzal a kikötéssel, hogy ígérje meg, hogy legalább egy mesét ezzel a tollal fog megírni.

Borral koccintottak, Márton vizet kapott Vathy Zsuzsától, a lakás úrhölgyétől, Márton ugyan is absztinens, nem úgy, mint Fekete István Vukjának, az ő közeli rokonainak libái.

Elérkezett a búcsúzás pillanata. Az elégedett öröm léptette le Jankóékat a lépcsőn. Míg ők ünnepelték a híres író, Suki bácsi teletankolta a buszt. Fölszálltak, s egy röpké létszámellenőrzés után irány haza, irány Paks!

Közel az ötthonhoz, a viszontlátást megköszönte a templom, az erdő, a hegy, a folyó, a város főtere és a koraeesti kisvárosi nyugalom.

Suki bácsi egy fillért sem fogadott el, számára is ünnep volt ez a csodálatos nap, s megígérte, hogy holnap az lesz az első dolga, hogy bemegy a Pákolitz István Könyvtárba, és kikölcsönzi az összes Lázár Ervin-könyvet.

A külföldről érkezett barátok mind szállásra letek a paksi barátaiknál, egyedül Nils Holgersont repítette haza Márton abban a reményben, hogy nemsokára kap egy dedikált szép mesekönyvet Lázár Ervintől, amit az ő tollával írt.

A búcsúzás csendje után Jankó meghívta egy pohár barkaborra Zsófiát a Mateghol vendéglőbe, hogy megköszönje mindazt, amit érte és mindannyiukért tett. Zsófia lehunyta szemét, és elégedetten mosolygott. Most volt a legszebb.

Másnap Bámész Jankót a napfölkelte a Sánc-hegyen érte és a kéttornyú kalocsai templomon, a Lónyai utcán át újból látta Rómát, Párizst, Sydneyt és Tokiót, és most tényleg, még a Hold láthatatlan oldalát is.

Bemutató

Julia Schiff avagy Schiff Júlia író, költő, műfordító a bán-sági Dettán született. Tizenegy éves korában, mint megannyi sorstársát, szüleivel, testvérével együtt kitelepítettek. Először bútoraikból tákolt viskóban majd földbevéjt bunkerban, aztán döngölt falú, szalmafedeles házban laktak. (A Tisztelt Olvasó figyelmébe ajánlom Bogáncsos táj. Egy kitelepített feljegyzései című könyvét.)

1969-1974 között a Temesvári Egyetem román-francia szakos hallgatója volt, majd hét évig középiskolában tanított és fordított.

1981-ben kivándorolt az NSZK-ba, jelenleg Münchenben él.

A többi között Kalász Márton, Zalán Tibor, Fenyvesi Ottó, Fodor András, Tóth Erzsébet, Babics Imre, Rakovszky Zsuzsa műveit ültette át német nyelvre.

Megtiszteltetés a Paksi Tükörnek, hogy Julia Schiff írását közölheti.

Schiff Júlia:

A söprű

A falu őszi ködbe és korai sötétségbe burkolódik. A házak visszafojtják lélegzetüket a kerítések mögött. A gyalogjáró téglaburkolata láthatatlanul botorkál a lány előtt. 18 éves, alig pár hete nevezték ki a faluba tanítónőnek. Megbízása van. Be kell hatolnia az előtte elzárkózó házak egyikébe. De itt szemlátomást minden az önvédelemre rendezkedett be. Önvédelem kiált a bevont spaletákból, az ablaktalan bejárati ajtókból. H. Mátyás parasztgazdát kell rábírnia arra, hogy önkéntesen belépjen a kollektív gazdaságba. Ő egyike a néhány még megmaradt egyéni gazdálkodónak. Makacs parasztember, aki elzárkózott a kollektívba való belépés elől, magyarázták a tanítónőnek a néptanácsnál. Azt is mondták, hogy csak a tanítás után, este menjen el hozzá. Akkor sikerülhet a legbiztosabban elcsípnie a parasztgazdát. A tanítónő szorosabbra vonja magán lódenkabátját. A kabát szürke. Szürke, mint a novemberi este. A durva, béleletlen szövet szúrja karját, horzsolja nyakát. Szíve tájékán is érzi szúrását. Avagy a félelem volna? Csak nem fog félni. Régóta tudja már, melyik úton akar járni. Avagy tudni véli. Már három évvel azelőtt, még a Bärägan-steppére való kitelepítés idejében állt bátyja mellé. A fiú ökölbeszorított kézzel és vörösen izzó arccal fordult apja ellen. Lesújtó szavakat kiáltott a magas, tiszteletet parancsoló férfi arcába, aki kissé tehetetlenül és szo-

morúan nézett le gyermekeire. Jogosan deportálták, kiáltotta, mert az osztályellenséghez tartozik. Az államosítás is méltányos intézkedés volt, mert a javak egyforma arányban a népet illetik meg. És hogy ők igenis tudják, melyik oldalon van a helyük. Csak eltörölnék már az elrendelt kényszerlak-helyt. Hogy végre egyenértékű polgárokként mozoghassunk az emberek között. Abban a világban, ahol friss erőkre van szükség, hogy felszámolhassák a régi világrend maradványait. És végre eljött az ideje... Miután ismét hazatérhettek, elemi iskolai tanítónőnek képezte ki magát. És most ez a megbízás. Ilyesmire is tartozik a tanerők kötelességei közé, mondta az iskolaigazgató.

A lány előkészíti magában mondanivalóját. Elégedetlen érveivel. A szavakat üreseknek és utánamondottaknak találja. Nem talál saját szavakat, és ezek maga számára se meggyőzőek: "Sok kicsit kell összetennünk ahhoz, hogy valami nagyot érjünk el. Annak a hozadékából mindenki részeseül majd..." Nem lenne okosabb egyszerűen megemlíteni, amit az imént hallott a Néptanácsnál, ugyanis hogy Sándor bácsit, aki megtagadta a kérvényt az önkéntes belépésre, az elmúlt éjszaka elvitték egy szállítóocsival? Bekötött szemmel lökték be a kis buszba. Még mindig nem tért vissza...

Szilárdan és csendesen áll előtte a ház: maga a mozdíthatatlanság. Tekintélyes épület a módos bánáti parasztnak tipikus oromzatával. Az orom magasában, most inkább sejthetően mint ki-vehetően, a jellegzetes relief: az élet fája és a napkerék. Közöttük a felépítés éve és az építkezők neve. A kopogásra a kapun heves kutyaugatás felel. A parasztnak léptei a kapuboltozat alatt magabiztos-ságról tanúskodnak. A tanítónő utánuk igazodik, beszippantja a száradó dohánylevelek fanyar illatát és az istálló meleg lehelletét. A folyosón, az ajtó keretében, a szőlőtövek kopár hálójá mögött áll a paraszttasszony. Belépnek a konyhába. A tanítónő háttal a konyhaajtónak áll meg. Szembe vele áll a házaspár. Nem kínálják helyet. A lány futó tekintete felméri a nyitott ajtón keresztül a tisztaszoba tornyos ágyát a kézi hímzésű párnákkal. A paraszttasszony ezüstös kontya megfélemlített arca fölött trónol. Összekulcsolja kezeit. Az ösztövért idős ember a konyhaszéknek támaszkodik. A szék mellett áll az udvari söprő. A rend és tisztaság eszköze a gazdaságban. Már kisöpört a paraszttudvarról némi hulladékot és szemetet. Ma viszont az egész országban szükség van söprőre, hogy az újnak helye legyen. A tanítónő látja a söprőt, és magára ismer benne. Az ő feladata a söprőé. A tekintetek végigtapogatnak egymáson. A tanítónő 18 éve összezsugorodik a vizsgáló viszontpillantások súlya alatt. Csak áll szürke lódenkabátjában, és zsebébe dugja kezét, olyan mélyre, amennyire csak lehet. Kezei ökölbe vannak szorítva. A parasztnak nézik. Keresztülnéznek a tanítónőn. Csak a hivatalos személyt, a megbízottat látják benne. És az ő megbízása öl. Egy világot tesz tönkre. A lány látja a söprőt és a söprő mellett a parasztnak lecsüngő nagy, agyondolgozott kezét. Beszél. Mondja, amit mondania kell. Szavai összegabalyodnak. A parasztnak arcába néz. Nézi az embert, és apját látja benne, kissé görnyedt alakjában, elgondolkozó, fájdalmas pillantású tekintetében. Úgy, ahogy akkor ránézett, amikor bátyjával együtt nekitámadt. Messziről jönnek akkori szavai: "Nézzétek, gyerekek, hagyjunk magunknak időt. Várjunk a dologgal. Ha ez a rendszer csak egy részét is teljesíti annak, amit ígér, akkor én az első sorban fogom a zászlót vinni. A legelsőben." De a parasztnak nem szól. A lány látja nehéz kezét és a vöröses színű söprőt. Erős, hajlékony rőzséből készült. A lecsüngő kézen is kékes árnyalatú rőzseköteg ütözködik ki. Most következnek csak a szavak. Lassan, nyomtatékkal. Nehéz szavak, olyan nehezek, mint a lecsüngő kéz, amelyik most egyet mozdul a söprő irányába: "Hogy nem szégyelli magát a kisasszony..."

Hamarabb elérte az utcát, mintsem gondolta volna. A tanítónő a téglagyalogjárón bukdácsol a falu közepe felé. Elszórt fények lebegnek felé. Látja a zseblámpák fénykévéjét, és úgy tűnik neki, hogy mind rá irányulnak. Kis forró gyöngyök gurulnak le arcán. Úgy égetik arcát, mintha söprővel vágta volna rá.

Schiff Júlia:

Asszony, irodában

Anna ismeri az intézet másik életét is: a lappangó kora reggelit, amelyik még a sötét napszak meghatározhatatlanságában bújik meg. Mihelyt a súlyos tölgysajtó sárgaréz rozettáját eléggé jobbra fordítja, megnyílik egy rés a mindennapba. Egyelőre semmi se zavarja még a ruhaszekrények között szunyókáló éjjeli nyugalmat. Csak az üvegajtón túl hallja meg a nyújtott, egyhangú dallamot, amely egy nem kivehető emeletről lebeg alá, és hirtelen megszakad.

A gyengén megvilágított lépcsőkön még nem kopognak egyetemista lányok sietős léptei, csak a kövérkés török asszony partvisa. Utat nyit Annának maga mellett, és zavart mosolygással viszonozza reggeli köszöntését. Sötét fejkendője a világba szétszórt Balkán jelképeként keretezi arcát.

Amikor befordul a hosszú folyosóra, még ott áll a kocsí az egyik zöldre festett ajtó előtt. A helyiség elnyeli az asszonyokat, aztán ismét kijönnek, és a kocsiba ürítik a szemetes vödröket. Beszédjük egyhangúan csobog. Az idegen kiejtés a gyámoltalan szavak fölött csapdos. Ketten közülük görögök, egyikük spanyol. A németben találják meg a közös nevezőt. Amikor Anna idekerült, hármójuk egyike mindjárt a második nap kijelentette: „Du nix deutsch“ (Te nem német). Megállapítás? Kérdés? Talán ez is, az is. De hogyhogy? Miért ne lenne német? De a meggyőződés szilárd volt: „Te nem német“. Anna nevetett és elgondolkozott afölött, vajon milyen megfigyelésen alapszik az asszonyok megállapítása. Semmi esetre sem nyelvin, hisz mindenikük csökevény németet beszél és tájnyelvi elszíneződéseket aligha tudnak regisztrálni. Még kevésbé valószínű, hogy külseje után igazodnának. Megjelenése után, amit saját családjának csúfolódó tagjai „gótikusnak“ vagy „felségesnek“ ítélnék, vagy a korral együttjáró kimerítése után, amit egyre ritkábban váltanak fel megdölgő fiatalos mozdulatok. Miért is ne lenne német? Azért vajon, mert az egyetlen az intézetben, aki a kora reggeli időpontot velük megosztja? A többi alkalmazott csak később jön, két órával a takarítónők seregének távozása után. Tehát már csak ezért se találkozhatnának. Az asszonyok tekintete befeléfordult. És mindig menekül, menekvés nélkül. A besszarábiaiaknak, akik Anna gyermekkorában, a háború végén a szovjet csapatok elől a bánási falvakba menekültek – „Bei'gloffenek“-nek (odamenekülteknek) nevezték őket – volt ilyen menekülő tekintetük, ilyen sérült mosolyuk. És valami hozzájuk tapadó idegenszerűség. Anna nem hitte volna azelőtt, hogy valaki is idegenkedve reagálhatna gesztusaira, spontán reakcióira, hanglejtésére vagy kicsúszott szavaira. Most már tudja. És azóta elvesztette természetességét. Sokáig kívülállóként figyelte és ellenőrizte magát, de hamarosan belefáradt, olyannyira, hogy abba kellett hagynia a védekezést a „Zugroaste“-jelenség ellen (bajor kifejezés, az odamenekült megfelelője).

A szemközti íróasztalnál ül a két diáklány, akiket a tanszéki titkárságra osztottak be. Flora rövidre vágott hajat visel, amibe királykék keresztcsíkot festetett. Keskeny csípőjét testhez tapadó fekete nadrágba préseli. Szőke kolléganőjével órákig tartó beszélgetést folytat, nevetése pedig, amivel az egész irodát kiközösíti, a kelleténél hangosabb. Anna keresztüllát a két egyetemistán, rátapint iránta való nyílt ellenszenvükre, amitől a levegő csak úgy vibrál körülöttük. A sziléziai nevű szőke lány ironikus nevetésével bátorítja barátját kuncogásában, valahányszor Anna nyelve megbotlik telefonálás közben. És a nyelvbötlések mintegy kihívásra sokasodnak, mert odaát csak várnak rájuk. Anna tehetetlen nyelvének kisiklásaival szemben.

Kell egy íratlan törvénynek léteznie, amely a törzsökösöknek a jövevényekkel szemben fölényt biztosít. Mert ezt így szuggerálták neki, Anna is annak idején fölényben érezte magát a besszarábiaiakkal szemben, mint ahogy Greta, a szőke lány is, aki már ebben az országban született, vele szemben fölényben érzi magát. Extrém helyzetnek kellett annak idején bekövetkeznie ahhoz, hogy Anna megtanulja az egyszerű embereket megbecsülni: a megbízhatatlan elemek deportálásának a jugoszláv határvidékről, amiben gyermekként része volt. Az „odamenekültek“, akik immár másodsorra mindenüket elvesztették, a sztyeppe semmijében úgy tudták életüket folytatni, mintha

az még sértetlen lett volna. Walja, Tamara, Sonja, Pascha voltak legjobb barátnői. Pár éve megvolt még az a régi felvétel: a háttérben Annának alacsony szalmafedeles háza, a fehér északi fal előtt a 15 évesek csoportja. Kissé szögletesen, egyrészt elszántan, másrészt zavartan pillantottak a tőlük örökre megvont jövő távolába. – A világváltás bűne valamikor elévül, talán a teljes beolvadással, csak a következő generációban. Greta apja nemrég halt meg. 40 évvel a háború befejezte után talán a nem beolvadni-tudás keserűségével halt meg, csakhogy sose beszélt róla. Egy magát épnek tartó világban nem szívesen mutatja senki sem sebeit.

Elena ingerülten húzza le gumikesztyűjét. Merev hajának szőke tincsei villamossággal feltöltött, reszkető kigyók a barázdált arc körül. Csak áll könnytől áztatva az illemhely ajtajában, és Annára vár. Amikor Anna a lépcsőfordulónál meghallotta az idősecske görög asszony zokogását, roszzat sejtett. Az asszony megragadja Anna felső karját erős nagy kezével, aminek bőre a takarítástól felpuhult és mégis repedezett, és rázza felindulásának ritmusában. Pedig csak asszonyok közötti ug-ratásról van szó, amint azt Anna a viszony- és kötőszavak nélkül kidagogott keservből kihámozta: Kostas miatt, az Elenánál fiatalabb barátja miatt gúnyolódtak vele az asszonyok. Ők, a többiek, mind férjezett, tiszteletreméltó családanyák voltak komoly családi gondokkal, Anna tudott róla, mert szívesen és büszkén beszéltek családi viszonyairól, és nem sokat tartottak a mindig jókedvű, kokett idősebből és barátjáról. Elenát száműzték a illemhelyes épületszárnyba, ahol bánatos dalait magának énekelhette. – Menni asszony irodában – kiáltotta egyszer csak a görög nő magasra emelt arccal fenyegetését a negyedik emelet felé, ahol alighanem a többiek dolgoztak. – Te beszélni fent asszony – könyörgött Annának félhangon –, te segít nekem.

„Asszony, irodában”. Szavak, amik Annát, mostani státusát képviselik, rá jellemzők akarnak lenni. – Adminisztratív alkalmazott – olvasta azon a sávon, amit a hivatalnok, aki alkalmazásakor a szükséges papírokat is kitöltötte, ajtaja mellé ragasztott. – De én Magister vagyok – kockáztatta meg Anna a megjegyzést – oklevelemet tartalmilag elismerték. – Itt csak adminisztratív alkalmazott – jegyezte meg röviden a férfi –, nem is egyetemi titkárnő. – Szavai barátságatlanok voltak, és mégis elégedettség, sőt, bizonyos diadalmasság csengett ki belőlük. De ez talán csak Anna benyomása volt, mert a férfi már azelőtt is, az űrlapok kitöltésekor „passzívnak” sorolta be francia ismereteit. – Hogy is lennének jó francia ismeretei, mondta ellentmondást nem tűrően, ha Romániából jön. – Anna rögtön sündisznóállásba ment, elbújt bátortalanságába, arra gondolt, hogy elvontan, magánúton szerzett nyelvismereteivel nyilván egyik itteni egyetemistával se mérheti össze magát, akik vakációikban és tanulmányaik alatt is több félévet mint „assistant” Franciaországban töltenek, tanácstalanul vontak fel vállait és ez a legjobb osztályzattal letett államvizsgájára is vonatkozott, arra a minősítésre, amit nem az élet számára eszeltek ki, ami mellett az élet megvetéssel elhúz.

- Egy csokor kaprot (Kaper) kérek – mondta tegnap Anna a zöldségárus asszonynak. Az asszony megrökönyödve nézett rá. - Azt nem csokorban árusítják, hanem kis üvegben és pedig az élelmiszerüzletben – mondta rendreutasítóan. De hisz odahaza mindig csak Kapernek mondták a kaprot, gondolta Anna szomorúan. És nem tévesztették össze a kapribogyóval. Kapor: egy magával hozott, meleg szó. Szavak, amik a hazát magukban hordják: Kasten (szekrény) Schrank helyett. Augenglas (szemüveg). Kipfel (kifli). Gasse (utca). Handuhr (karóra). És még sok más. Anna magában hordja őket, de már nem nyúlhat vissza hozzájuk. Így más szavak mögé csúsznak, amik eltakarják és életéből kiszorítják őket. A régi kifejezések áruló szavak maradnak. Kitelepült, hontalan szavak.

A szőke görög asszony ismét ragyog. – Asszony most jó – jelenti boldogan –, nem rossz Elenával. Te Retsina, Retsina és Krasi, domestos, Kreta – ígéri. Nem volt nehéz az asszonyokat jobb belátásra bírni. Nevettek, és azt mondták, hogy Elena bolond. Bolondul dolgozik is. De ezután békén hagyták. Elena kissé hamis, de bátor dalolása ismét elkergeti a homályt az intézetben, felzavarja a sötét sarkok és folyosók éjjeli nyugalmát.

Anna nem igen boldogul a technikával. Egyik általa kezelt gépezet se árulta el neki eddig titkait. Minden készülékkel ugyanazzal a hozzá nem értéssel bánik. Úgy néz rájuk, mint valakire, akivel tévedésből kötött ismeretséget, de a hozzá való közelebbi kapcsolatról szívesen lemondana. Ám a computer-játék, amit kigondolt magában, kimerítette. Megkísérelte ugyanis saját gondolatvilágá-

nak elcsökevényesedése ellen, hogy miközben a képernyőre koncentrált, gondolatait rövid elbeszélésekre vagy éles, szellemes apercúkra összpontosítsa. Úgy gondolta, hogy fejében, a szemek háttérében a képernyő felülete alatti síkon történőkhöz hasonlóan magánjátékot űzhet. De rövidesen nehezebbé esett két irányba vezérelt gondolatait ellenőrzés alatt tartani. Saját gondolatai mindig áldozatul estek a technikára való koncentrálás kényszerének, főleg ha feltette a fejhallgatót.

- Elena elfelejteni Retsina. Holnap, o. k.? – Hazájáról mesél Annának, és szemeiben egy tengerövezte sziget csillog. Nyárára meghívja Annát családjával együtt Görögországba. Anna elneveti a dolgot, bemegy az irodába, és kinyitja segítői szekrényét. Kiveszi a likőrös üveget, és a fény felé tartja. Egy üveg Amaretto, kiszedi a dugót, és megvizsgálja az üveg nyílását, amit Flora és Greta tegnap csípős paprikával alaposan bekent. De nem vesz semmi gyanúsat észre; a vignettára körömmel húzott vonal is itt van, de a folyadék három ujjnyival a megjelölés alatt lötyög. – A titkos iszákos mindenkit zsebre vág – gondolja bosszúsán. Bosszúsága másféle volt, mint a diáklányoké és az intézet egyéb alkalmazottjéé, akik egy ideje italaik eltűnését panaszolták. – A takarítónők körmére kellene nézni – vélték a kolléganők. – Anna tudta, hogy az asszonyokat ok és megfontolás nélkül gyanúsították. Az éjjeliőrre, aki a reggeli félhomályban csörömpölő kulcsosomójával járta az épületet, nem gyanakodott senki. Napközben nem volt már a házban látható, de Anna rosszkedvűen szimatolta a körülötte terjengő alkoholszagot. Kilzer úr, az éjjeliőr minden gyanú felett állt.

Füleit a fejhallgató, tekintetét, a munkaszemüveg mögött, a képernyő tartja fogva. - Nap mint nap egyre jobban megvonnak önmagamtól – gondolja Anna a fülébe és agyára dörömbölő szöveg ellen. A lábkapcsolóval előre, majd ismét visszasiklik, hogy a szöveget újból és ismét újból lehallgassa. A diktáló készüléket hangszóróra állítja, és belefülel a hangzavarba. A professzornak beszédhibája van. – Tudom, kissé hadarok – mondta melleleg, amikor Anna kezdetben kérte, hogy érthetőbben és lassabban beszéljen. De nem változtatott semmit sem diktálásának módján. A hang egyenletesen pattog, elhalmozza Annát paragrafusszámokkal és törvénykönyvek címeinek rövidítésével, keresetindítással és kimutatható bizonyítékkal, és akkor egyszerre megbicsaklik minden, hang és értelem elfúl egy érthetetlen szóáradatban. Anna a hallgatót a készülék mellé teszi, és végigpillant a telegépelt oldalak hosszú során. Szinte nem is ismerem – gondolja; a professzort csak délutánonként látja, amikor kávéját beviszi a szomszéd szobába. Különben a főépületben tartja előadásait, és csak a félórányi déli szundításra és kávézásra jön szobájába. Akkor visszaadja Annának az aláírások fekete mappáját, és a futó mosoly feszült arcán a kezében tartott mikrofonnak és a diktáfonnak szól, amelynek piros szeme felvételre készen hunyorog. Anna visszamegy készülékeihez. A készülékekhez, amik bérbe vették, amik a közlekedést, a hiányzó kapcsolatokat pótolják.

- Maga túl barátságos. Mindent megtesz, amit csak kérnek magától – mondja Flora. Meszse hátrtolta székét, és most fejét a falnak támasztja. Egyensúlya a szék hátsó lábain inog. Anna elnéz a hegyes cipők mellett, amik az asztal élének feszülnek. Nem bírja elviselni a cipőtalpak látványát. Ezek a talpak keresztülfúrják. – A többiek visszaélnék ezzel. Védekeznie kellene. A végén mindig maga a pali. – Mintha odavágták volna a szavakat. – És szolgálalkú is. Ezt keletről hozta. Olyan napkeleties. Itt az emberek öntudatosabbak. Nem vette még észre? – De még mennyire, hogy észrevette Anna. Azt, hogy a kíméletlenség jó és az önzetlenség buta. Flora ferdén lóg a fal és az asztal között, és elégtétellel néz Anna arcába. – Ilyen ferdén lógok én is beállításommal ebben a világban – gondolja Anna. Ez a szabadság miatt van. Mert annyira tágas, olyannyira, hogy akik sohase ismerték meg, sose érintkeznek azokkal, akik benne és vele nőttek fel. Az egyik tovább él félelmeinek és görcseinek börtönében, a másik pedig azt hiszi, hogy születésével mindörökké szabadjegyet nyert a szabadságba. Azt, hogy ekkora tágasság miatt légszomjat is kaphat az ember, alighanem senki se veszi észre.

Elveszik lehetemet, mondja Anna magában. Tekintete dísztelen irodafalak és a belső udvar körüli szürke falak között csapdos. Gyerekkora óta a síkság végtelenjét szokta meg, egy kisváros méreteit, amelyből minden fordulat a szabadba vezetett. Szabadság a keleti tömbben? Egy egyre extrémebb diktatúrában? Hisz a fulladás elől menekült, amikor hazát váltott. Talán a szabadsággal a fejében élt ott, és annak a játszótereire csak a szabadság elvonásával lehet lépni. A franciaoktatás

csupán vágyálma volt, míg végül, miután a tanfelügyelőségnél kiadósan előszobázott, egy tanéven át taníthatott egy elemi iskola külön első osztályában szellemileg visszamaradt gyerekeket. A felsőfokú végzettség oklevelével a zsebében. Vágyalom volt az öncenzúra nélküli írás is. És alattomos árnyék volt a cenzúra a szerkesztők fejében, ami a leközlésre elfogadott szövegek fölött lebegett. Elfogadott szövegei a fosztogatásnak voltak kitéve. De mégis tovább írt és fordított. Mert a jobb megértés útját látta benne. Pedig a csonkítások tévútját, az egyoldali megalkuvások útját járta. Ez az út nem vezetett célhoz; Anna valamikor megértette, hogy a semmibe vezetett. A szabadság, amibe itt került, túl nagy, fennhéjázó játszótér. Követelése túl nagy: Annát állandóan feladásra szólítja fel. A szabadsággal élni Anna számára az alkalmazkodást jelenti. Az ember azáltal alkalmazkodik, hogy valamit állandóan lead önmagából, abból, ami az embert kiteszi. A végén meztelenül fog itt állni, mint a kígyó a vedlés után. Meztelenül és üresen. Aki meztelen, az szabad.

Néhány napja nem lebeg Elena éneke a harmadik emeletről alá. Pedig itt van, szorgalmasan forgolódik rikító kesztyűivel az illemhelyek körül, behúzza Annát a női toalettbé, hogy büszkén megmutassa körletét: – Minden pico bello, minden ragyog. – Várakozásteljesen néz Anna arcába. Először tűnik fel neki, hogy Elena haja a halántékon egész ősz. A sebtében feltűzött szalmaszöke kígyók ferdén tornyosulnak feje tetején. – Elena szomorú, Kostas el. – Tekintete menekül, és nem lehet befogni. Nem, nem hagyta el, csak állást változtatott a többi asszony miatt. – Jobb így – bólint Elena, és egy bénaszárnyú Tschüsst, szíát küld Anna után. Aztán eltűnik a liftben, amelyik leszállítja a szerszámkamrák és folyosók labirintusába. Anna magáévá teszi Elena fájdalmát, azt a fájdalmat, ami a patriarkális törvényű hazából és két kultúrának egymásba ütközéséből ered. A már-nem-ott és a még-nem-ittlétből, a bárminemű rendtartásból való kirekesztettségéből ered Elena fájdalma. Magát látja benne, amint a kitelepülés előtti utolsó évben egy kazánházban dolgozott. Akkor még saját hazájában élt, de a veleszületett idegenséggel. Döntések között élt: aközött, hogy a felajánlott hintával a magasba emelkedjen, vagy félreálljon és elmenjen. Az elsőt elutasította, a másodikat megtagadták tőle. Ilyen egyszerű volt minden a meghasonlott, fehér-fekete hazában. A tömeg, a szófogadó, hallgatag embertömeg három műszakban a gyárba járt, dolgozott a fojtogató levegőjű, huzatos és olajjal bemocskolt csarnokok özönvíz előtti gépeinek fülsiketítő zajában. Anna a kazánház félhomályába, a dübörgő gépek hatalmas teste és a részeg fűtők dülöngélő alakjai közé került – , a felfüggesztett időbe kitelepüléséig. Ha befejezte munkáját a szűrőberendezésnél, és az állandó félhomályba merült kazánházból a világos udvarra és a gyáépületre pillantott, az volt a benyomása, hogy a világ, amire kitekintett, hátrálva eltávolodott tőle. Maga is meglepődött, hogy nem kívánt utánaszaladni. Munkája a kazánházban feloldotta minden kötelektől: megfigyelő őrhelyet foglalt itt el, és első ízben a nagy tömegen kívül állt. Mozdulatlanul állt a kazánházban megrekedt hőségben, és nem érzett se sajnálatot, se örömet. Csak azt tudta, hogy éppen feladott valamit, és semmit se kapott érte cserébe. Megtapogatta az elnyert belső szabadságot, és sötét barlangnak érezte azt.

A fénykép a szemközti falon a megtestesült provokáció. Ez az Anna munkatársai által kifundált mindennapos megtöretés próbatétele. Ha csak egy megjegyzést tenne tapintatlanságukról, hogy pont ezt a felvételt erősítették a falitáblára, szándékának alighanem pont az ellenkezőjét érne el. Így azonban reméli, hogy a próbátétel ideje rövidesen lejár. A pillanatfelvétel Florának az irodában megtartott születésnapjáról származik, akkor készült, amikor a születésnap társaság evésbe merült, a kuskusos tál (kedvelt észak-afrikai eledel zöldségfélékkel és ürühússal vegyített grízből) már félig üres volt, az előtérben pedig, helyéről felugorva, mintha nyitott szájjal levegő után kapkodna, Anna állt. De minél tovább nézi a képet, annál nagyobb érdeklődéssel figyeli önmagát, és a megrögzített arckifejezést annál jellemzőbbnek találja mostani helyzetére. Szabad és mégis a fulladás határán. Immár másodsorra: a szabadság miatti légszomj. Nap mint nap elébe tartott tükör. Mementó.

Amióta a dolgok elvesztették maguktól értetődésüket, a bizonyítás imperatívusza uralkodik. Anna tehát a legkézenfekvőbb dolgokra is bizonyítékokat szolgáltat. Megkísérli a helyzetet a túoldalról is látni. Azoknak az oldaláról, akik korlátozva és veszélyeztetve érzik magukat a keletről jövő

exodus miatt. A világ háta és a vasfüggöny mögülről, az Istentől elhagyott Keletről érkezők miatt. Az itteniek tájékozatlansága azonban fáj. A tanársegéd, Werner úr, aki titkárnői alkalmazásakor velősen tájékoztatta teendőiről, váratlanul azt mondta: „... Ön, mint román...”. Anna védekezett: „Nem vagyok román.” „De hisz Romániából jön, ott romanisztikát végzett” – érvelt a tanársegéd. „Ön pedig Werner úr, francia szakot végzett a Sorbonne-on, és azalatt ott is élt. Franciává vált ezáltal?” A férfi megértette Annát, de a kétkedés még mindig kiült ellentmondástól felhevült arcára. Mintha egy másik világrendbe került volna, úgy él itt Anna. Saját képletei szerint él, de azok nem akarnak beilleszkedni a függvényekbe, amik az egész szerkezetet uralják. Mintegy érzékeitől megfosztva él. Bármikor felidézheti a régi haza évszakaiak áttetszőségét, váltakozó színeit és hangulatait, még látja lelki szemeivel az egyforma és illatoktól terhes síkságot, érzékeli az apró örömöket, amik az életet azelőtt kitöltötték. Most szinte semmi hangulatot, illatot, képet vagy érzést sem észlel és ha reggelente felszállás közben a földalatti aknájából eléje kerül a félhomályban a Ludwig-templom fehér kettős kőtornya, úgy csakis azért, hogy a hazai téglavörös, mohalepte gyárvárosi plébánia dupla tornyával hasonlítsa össze. A kitelepüléssel eláruljuk azt, ami a legértékesebb bennünk, és felcseréljük az ősit, az öröklöttet merő megkérdőjelezettre, mondja magában Anna.

Amikor az üvegajtót belökte, rögtön meghallotta a magasban a kiáltásokat. Miközben a lépcsőfokokon kettésével felfutott, látta, hogy az asszonyok a harmadik emeleten a korlát fölött kihajoltak, és valamit kiáltottak neki. Saját szívének dobogásától nem tudta a szavak értelmét kivenni. Csak amikor megbotlott, és egy pillanatig a lépcsőfokok fölé hajolva egyensúlyozta magát, értette meg, hogy Elenával történt valami. Az asszonyok mind visszaléptek, amikor Anna belépett az illemhelyre. Ott feküdt a mosdóban, feje az egyik mosdókagyló alatt – egy idősecske nő csupasz, száználmas arcával. Minden mozdulatlanágba dermedt, a szemek üresen és mereven valahova Anna feje fölé szegeződtek. Az asszonyok kezüket szájuk elé kapták. Kikerekedett, ijedt szemükben tanácsatlanság. A telefon, Anna izgatottságában alig bírta irodája ajtaját kizárni, igen, egy mentőautót, hebegte, gyorsan kérem. Hirtelen gyengeség, ájulás vagy öngyilkosság, nem tudom. A vezeték másik végén már letették a hallgatót. Anna ujjai mereven kulcsolódtak a hallgatóra, amelyik mintha azt a kérdést csipogta volna, amire maga is választ keresett: Miért? Aztán a test madárkönnyűsége csak most lett érzékelhető, a hordozható tárgán két szíjjal leszorítva, a hason a lapos barna kézitáska, ez volt Elena, aki körletéből most lábaival előre leereszkedett. Az emberek közé ereszkedett az utcára, akik egy pillanatra megálltak – ah, egy szegény asszony –, és máris továbbrohantak, majd be a mentőautó belsejébe, és bőgő szirénákkal máris kiszakították Anna életéből. A távolba hordott bőgés tompán, mint egy elfojtott vinnyogás ért vissza. Anna didergett. Felnézett az intézet épületére. Pillantása és a mészkőfal között feszült elveszettsége. Habozva bement a házba. Érezte, hogy fordulópontra jutott. Hogy most eddigi és mostani életének szálait ellenérzések nélkül szeretné összekötni. Mert most megtudta, hogy a szabadság a léttel függ össze. Szabadon élni egyúttal a halált is jelentheti. De egy egyszeri ajándék is lehet. Afféle újjászületés egy más világban. Lépésről lépésre be akarta magát rendezni benne. El akarta fogadni benne a maga helyét. És átalányos ítéletek ellen türelemmel és a saját egyéniségének megtartásával akarta felvenni a harcot.

A felvonó megbízhatóan felvitte a harmadik emeletre, ahol „asszony az irodában” volt.

Paksi Tükör tartalom

- 1 Beregnyi Miklós: A Paksi Hírnök történetének második szakasza
- 5 Prancz Zoltán: Válasz "egy laikus olvasó" holokausztról irt gondolata
- 9 Lovásziné Anna: Költői est a Prelátusban
- 21 Paksi költők versei: Szarka József, Oláh Zoltán, Mislai Gyula, Aya Sofia, Varga Dóra, Hrivik Lászlóné, Trapp Ferenc, Zólyom és Zámoly
- 31 ~~Gutai István: Szilágyi Domokos 1938-1976~~
- 35 Szilágyi Domokos: Héjjasfalva felé
- 36 Oláh Zoltán: Kimondható-e a végtelen?
- 40 Schiff Júlia: A söprű; Asszony, irodában

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

XIII. évfolyam, 2. szám, 2006 június

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő: Beregnyi Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Györfly József, Szabó Péter, Szarka József

Korrektor: Patyi Orsolya

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

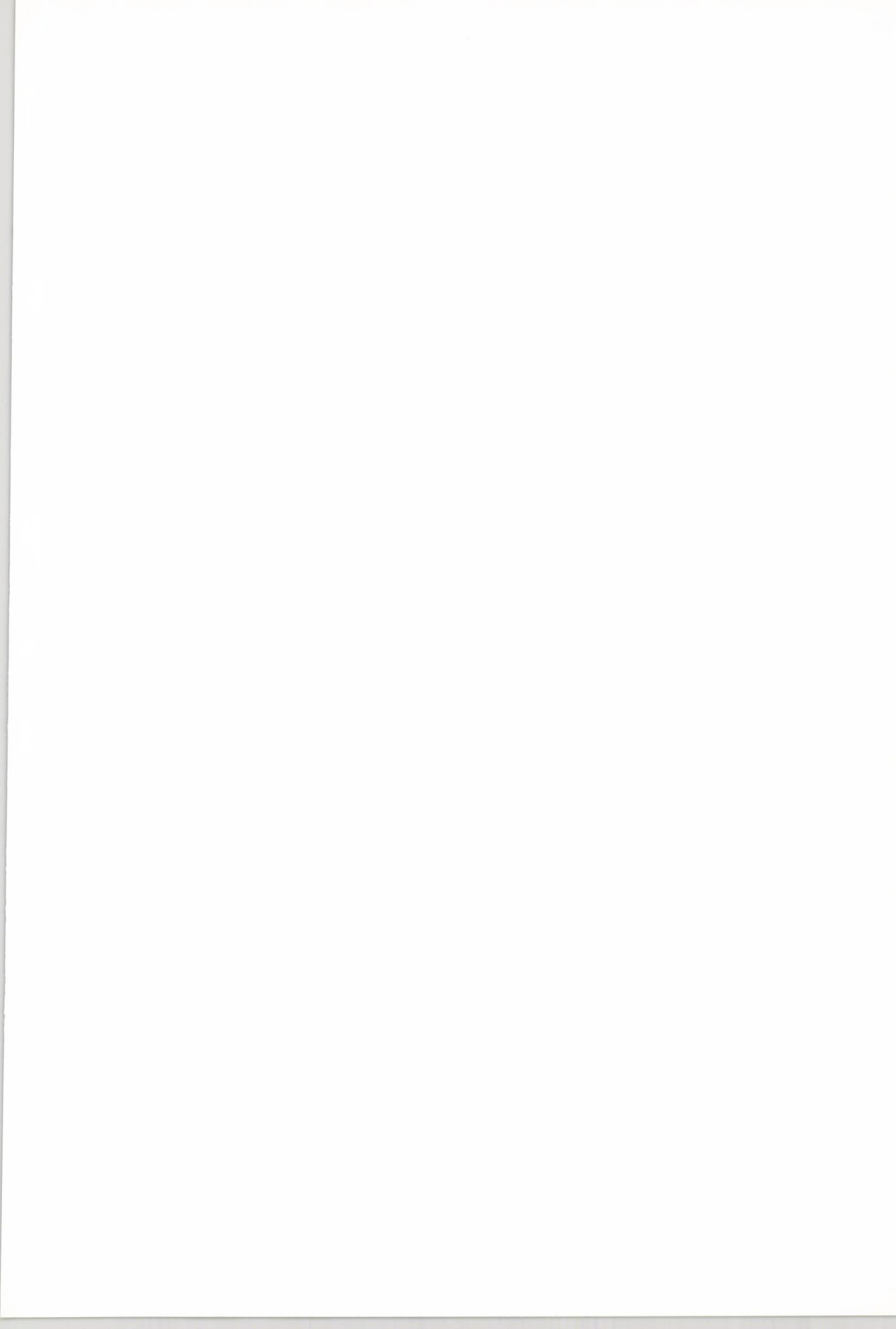
Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Zrt. Nyomda 2006/892. sz.

Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

A Dunán mért legmagasabb vízállás Paksnál:

1965-ben: 872 cm

2002-ben: 773 cm

2006-ban: 778 cm

